

Janez Vipotnik

Poslanstvo radia in televizije

Tovariši uredniki! Naprosili ste me, da ob imenovanju na novo mesto povem nekaj besed, kako si zamišljam vlogo radia in televizije v sedanjem trenutku našega razvoja.

Prav gotovo je ena od pomembnih karakteristik našega časa in naše družbe izredno hiter razvoj sredstev informiranja tako po količini kot po vsebini. Prihodnost bo še stopnjevala potrebo po objektivnem, hitrem, dobrem in vsestranskem obveščanju. Razvoj družbe po poteh, ki jih trasiramo z ustavnimi dopolnili, zlasti pa s delegatskim sistemom, terja bolj kot kdajkoli doslej vsestransko obveščeno delavca in delovnega človeka nasploh, če naj do kraja uveljavlja svojo samoupravno pravico. Potemtakem bo lahko samoupravna socialistična družba dosegala novo kvaliteto, če bo čim bolj razvila obveščanje delovnega človeka. Pri tem je naložen sredstvom informiranja levi delež.

Zaradi vloge, ki jo imajo sredstva informiranja v družbi, zaradi splošnega družbenega interesa za sredstva informiranja, delo v njih se zdaleč ni jemati kot poklicno stvar, kot nekaj zase, marveč kot družbenopolitično dejavnost, ki terja visoko stopnjo odgovornosti. Malo katero delo je tako na oči ljudem vsak dan, vsak trenutek, kot je delo v sredstvih informiranja. Pa ne samo na oči. Želo malo drugega javnega dela je pod takšno kritiko, kot so sredstva informiranja, zlasti pa televizija. Kar zadeva kritiko, se delovni ljudje čedalje številneje ponašajo do sredstev informiranja kot do svojih sredstev. Toda treba bo napraviti še velike napore, da bodo delovni ljudje tudi vse bolj uporabljali ta sredstva za uresničevanje svojih ciljev. Da bo prišel čimbolj do izraza napredni vpliv delovnih ljudi na idejno in politično usmerjenost sredstev informiranja. Zato so potrebni napori na obeh straneh: pri delovnih kolektivih, ki upravljajo s sredstvi informiranja, ki jim gre krepiti njihovo samostojno ustvarjalnost, in pri delovnih ljudeh oziroma organiziranih političnih silah, da bo njihov napredni vpliv dejavna pomoč in opora delovnim kolektivom v sredstvih informiranja, da bodo čimbolj kvalitetno opravljala svojo funkcijo.

Čeprav je bilo že velikokrat ugotovljeno, za kaj se bore in proti čemu se bore sredstva informiranja, bo potrebno to osnovno nalogo bržkone nenehoma ponavljati. Ponavljati ob vsaki novi stopnji družbenega razvoja, pa tudi ob vsaki nejasnosti idejnopoličnega znanja, ki jo prinaša s seboj dinamični razvoj družbe.

Hočemo angažirana sredstva informiranja. Angažirana za samoupravno socialistično usmerjenost družbe, za jugoslovansko skupnost narodov in narodnosti. Za kontinuiteto revolucije. Za neobno dvigovanje zavesti delovnih ljudi na programskih temeljih zveze komunistov in socialistične zveze. Za odločujočo veljavo delavskega razreda. Za vsestransko uresničevanje starega gesla: delu čast in oblast.

Hkrati pa smo za to, da so sredstva informiranja proti vsemu, kar ovira takšno usmerjenost. Smo proti vsemu, kar nasprotuje samoupravni socialistični, proti nacionalni nestrpnosti, proti temu, da si kdorkoli prisvaja pravico upravljati ali odločati ali deliti sredstva mimo delovnih ljudi. Smo proti nedemokraciji, nepoštenosti, nedoslednosti, neodgovornosti. Smo proti malomeščanski in proti vsem idejnim odklonom, ki so tako ali drugače v opreki s socialističnimi samoupravnimi temelji družbe.

Prav gotovo bo potrebno v sredstvih informiranja dati še večji poudarek delavcu, delovnemu človeku nasploh v bazi, v osnovni enoti, v temeljni delovni organizaciji, v krajevni skupnosti, v ustanovah družbenega področja, v družinah, večji poudarek predvsem njegovim naporom, kako priti do boljšega kosa kruha.

Delovni človek na delovnem mestu in njegov boj za napredek mora dobiti v sredstvih informiranja ustrezno mesto. Najti je potrebno ravnotežje z informacijami o delu vodstev, forumov. Prav gotovo so informacije o delovanju vodstev, skupščin, političnih organizacij izredno pomembne, kajti tukaj se čisto

krat kroje bistvene zadeve v interesu delovnega človeka. Toda te informacije morajo biti takšne, da ne bodo vzbujale nerazumevanja ali odpora do politike, do političnega organiziranja, marveč da pokažejo resnični smisel politike, doseči napredek delovnega človeka, doseči izboljšanje njegovega materialnega in družbenega položaja. Zato te vrste informacije ne smejo biti odbijajoče, marveč takšne, da bo delovni človek čutil potrebo po politični organizaciji, da mu bo blizu, da mu bo zaradi svojega programa draga, da bo imel zaupanje vanjo, da jo bo iskal, da bo hotel stopiti vanjo.

To seveda ne pomeni, da v tej vrsti kakor tudi nasploh sredstva informiranja ne smejo biti kritična. Nasprotno, morajo biti kritična, toda ustvarjalno kritična. Kritična tako, da spodbujajo k razvoju samoupravnega socializma, za resnične samoupravne odnose.

Prav gotovo imata radio in televizija med sredstvi informiranja svojo posebno, specifično vlogo. Ta vloga je drugačna, kot je vloga tiska. Tiskana be-

seveda pomeni veliko odgovornost, ker ostane, jo je moč vsak trenutek kontrolirati. Radio slišiš in že se njegove informacije neponovljivo izgubi v etru. Televizijo vidiš in vidiš, način informiranja te privlači.

Na Slovenskem imamo 520.000 registriranih radijskih sprejemnikov. To praktično pomeni, da ima vsaka slovenska družina radijski aparat. Nadaljnji razvoj bo šel le še v smeri dupliranja radijskih aparatov v vsaki družini. To pomeni, da je mogoče preko radia vsak trenutek obvestiti o vsakem dogodku doma vse Slovence. Televizijskih sprejemnikov je na Slovenskem 280.000. Možnost razvoja pri televiziji so še odprte. Sedanje število televizijskih sprejemnikov pomeni, da se vsak dan pred TV ekrani zvrsti domala milijon prebivalcev naše republike. Primerljajo to silno moč vpliva na zavest ljudi z drugimi oblikami, s političnim zborovanjem na primer, začetno razsežnost teh medijev. Na nobenem političnem zborovanju doslej na Slovenskem nismo imeli tolikšnega avditorija, kot ga imamo na radiu vsak trenutek.

Toda tako močnega vpliva na zavest ljudi terja tudi ustrezno odgovornost. Sredstva informiranja dan z dnem sistematično oblikujejo zavest ljudi. Oblikujejo tako ali drugače.

Zato je nadvse pomembno, kako usmerjena sta radio in televizija kot tudi tisk pri oblikovanju zavesti. Kako učinkoviti sta ti dve sredstvi delovnega človeka pri izvajanju svojega naprednega programa.

Prav gotovo je bilo za razvoj RTV doslej veliko napravljenega v količinskem in vsebinskem smislu. Na dosežanih stavi je vsekakor mogoče in treba graditi naprej. Graditi ob sodelovanju čim večjega števila naročnikov.

Poznane so resne pripombe naročnikov radia, zlasti pa televizije na program.

Vsekakor je potrebno nenehoma razvijati čim pristnejši stik z naročniki po vsej Sloveniji, po vseh občinah. Razvijati v okviru socialistične zveze, kot ustanovitelja radia in televizije, in pri tem sprejemati predloge in spodbude, ki so sprejemljive in prispevajo k večji kvaliteti. Hkrati pa seveda tudi tolažiti in dokazovati, kaj od predlogov ni mogoče sprejeti, ali kaj ni v skladu s programsko politiko.

V izvajanju programske politike je potrebna seveda določena samostojnost novinarjev. Hkrati pa je potrebno, da se z vsemi sredstvi družbenega vpliva čim bolj na široko in čim svobodneje izražajo interesi, hotenja, izkušnje in kritika delovnega človeka. Delovnega človeka v združenem delu, v krajevni skupnosti, v političnih organizacijah. Zato je potrebno poleg obstoječih oblik družbenega upravljanja in javnih delavcev v njih pritegniti še veliko, čim več delovnih ljudi, ki imajo smisel, k družbenemu upravljanju. Koristno bi bilo v vseh uredništvih, od aktualnopolitičnega do športnega oblikovati široke sovjete, sestavljene iz znanjnih sodelavcev, ki bodo kritično in seveda ustvarjalno ocenjevali delo uredništev in medija kot celote in na drugi strani pomagali planirati in programirati takšen program RTV, ki bo kar najbolj ustrezal interesom družbe, močnim, ki so na voljo, in trenutku, v katerem živimo.

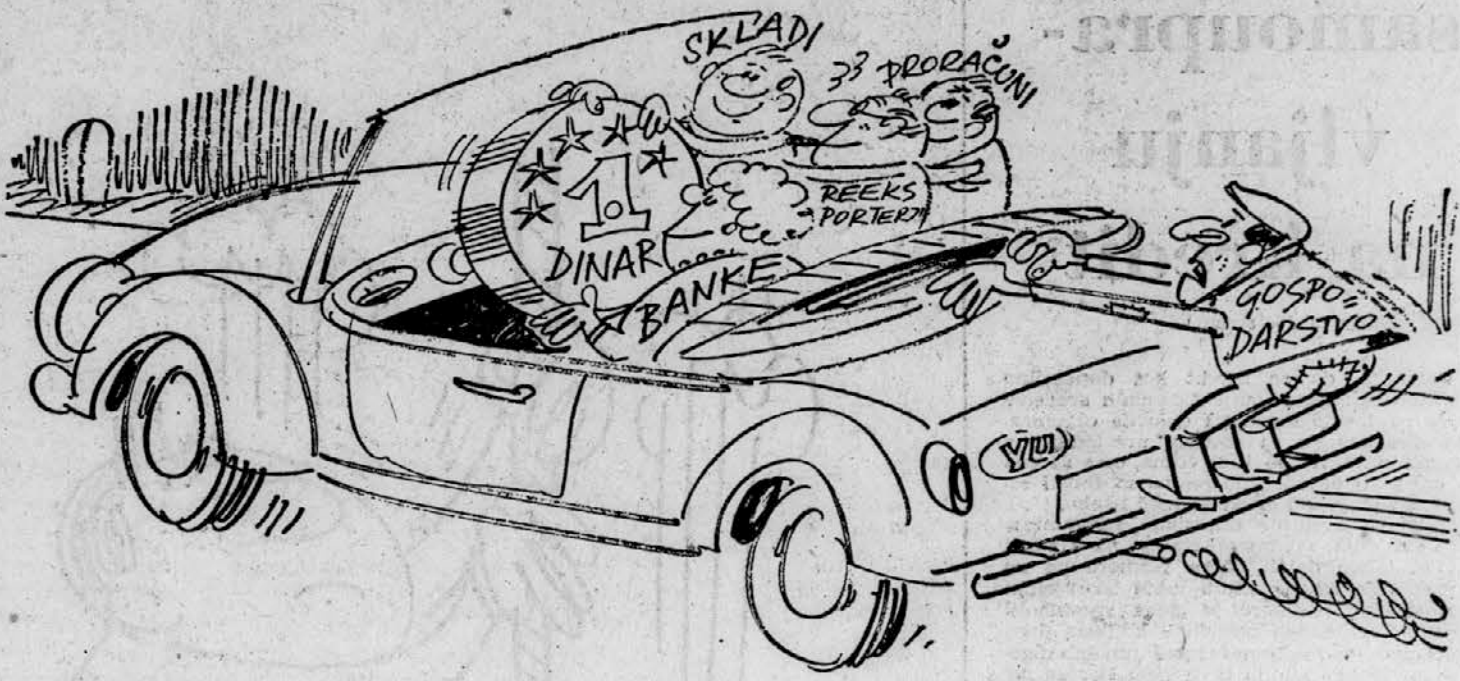
Potreben je torej nenehni boj, da se zadovolji zahtevam in željam naročnikov toda v okviru naše socialistične samoupravne usmeritve in v nenehnem boju za dober okus, za kulturno vzgojo, za družbeno vzgojo k višjemu in boljшему.

Takšna usmeritev ne izključuje zabave. Nasprotno, tudi zabava je potrebna. Tudi zabava je kulturna manifestacija, seveda če ne teži k razkrajanju zavesti. Zabava kot elementarna potreba človeka, ki se na preprost toda kulturni način zadovolji, išče izhod iz svojih notranjih problemov in osebnih težav.

Toda tudi pri zabavi je potrebno voditi politiko. Velikokrat je lahko tak program celo učinkovitejša vzgoja kot v drugih programih. Poglejte takšne humoristične oddaje, kot so Šoferji, pa tudi Mali oglasi in podobno. Prav gotovo mnogo podobnih tem v naši družbi, tem, ki bi kritično obravnavale družbene probleme, ki bi glavna junaka iskale v preprostem delavcu in njegovem boju za napredek, ki pa bi hkrati pokazala njegovo široko srce, njegov visok razvit čut solidarnosti in podobno. Človek bi tudi na Slovenskem pričakoval še več takšne ustvarjalnosti, ustvarjalnosti, ki bi črpala iz sodobnosti in naših tal, ne se sprehajala neke v oblikih, ki bi se lotevala tem današnjega dne, ne neke namišljenosti, ki bi se za nekaj bojevala in gradila družbo, ne pa samo udrihala po vodstvu, po oficijalni politiki in podobno, kar med drugim že davno ni noben poseben pogum.

Seveda pa vsak boj za kvaliteto zahteva tudi ustrezna sredstva. Morda bi se dalo kaj reči na račun tega, ali se sredstva, ki jih ima RTV na voljo najbolj racionalno trošijo. Morda bi se tu in tam dalo kaj oporekati. Toda vsa učinkovitejša napredek, vsaka razširitev programa terja nova sredstva. Bržkone malo naročnikov radia in televizije ve, da so delovne razmere v teh ustanovah izredno težavne. Da novinarji delajo v nemogočih prostorskih stiski. Da je RTV v količinskem smislu, ki presega vse norme, in to v glavnem v prostorih, ki so bili grajeni samo za radio — in to že pred dolgi leti — in da je tehnika dokaj dotrajana. Zato gradimo novo stavbo. Zato bo potrebna tudi oprema, da bosta radio in televizija v novih razmerah in v današnji stopnji razvoja lahko dobro opravljala svojo vlogo. Zato pa so seveda potrebna sredstva.

MARJAN BREGAR

— Kdo vrti volan?

Politična reportaža

O kokoši, jajcu in samoupravljanju na kredit

Poleg birokracije, „ki jo spraviš ven pri vratih in se vrne skozi okno“, imamo tudi državni kapital, „ki se jame, brž ko se ga rešiš iz enega žepa, stekati v drugega“

Gospodarska stabilizacija je bila osrednja tema, ki so ji najvišja politična in predstavniška telesa v federaciji, in seveda tudi v republikah, posvečala te dni največ pozornosti. Predsedstvo Zveze komunistov Jugoslavije je razpravljalo o nalogah pri uresničevanju gospodarske stabilizacije, o čemer je sprejelo zelo zahtevne in obvezujoče sklepe, v zvezi skupščini pa so zbori poslušali obrazložitve podpredsednika ZIS dr. Jakova Sirotkovića o tej problematiki in zveznega sekretarja za finance Janka Smoleta o vplivu svetovne denarne krize in nestabilnosti na naše razmere, valuto in stabilizacijo. Poleg tega so pristojni zbori zvezne skupščine še sprejeli po naglem postopku več zakonov, s katerimi naj bi po eni strani na hitro rešili težave v zvezi z nelikvidnostjo, po drugi pa zadolžili federacijo pri Narodni banki za dolgoročno posojilo 1400 milijonov dinarjev z enodstotnimi obrestmi.

Za toliko se je pravzaprav povečal zvezni proračun, saj je treba poravnati obveznosti do izvoznega gospodarstva ter kriti nepredvidene vrzeli v zveznem proračunu, nastale zaradi povečanega izvoza in zmanjšanja uvoza v lanskem letu, kar je oklepilo dohodek predvidenega zveznega proračuna.

Poleg tega je ta pomembni zakon, za katerega se je, tako kot ob drugih priložnostih, v zapletenem duetu s poslanci zborov narodov potegoval naš finančni izvedenec števila 1 Janko Smole, razrešil naš zdravje stabilnosti še nekatere druge probleme v zvezi z devalvacijo dinarja, ker federacija prispeva nadomestila deviznim varčevalcem in vse drugo v zvezi z devalvacijo.

Novica iz IMT

V tisku in drugih sredstvih javnega obveščanja je ostalo skoraj neopazeno, da sta ta zakon, ki se pravilno imenuje zakon o zadolžitvah federacije pri Narodni banki Jugoslavije za sredstva, namenjena za kritje zveznih obveznosti, in neki drug zakon razrešila še en važen problem: zvezni voljeni funkcionarji in poslanci ne bodo dobivali, kot je bilo napovedano (in kot je pisalo v enem od uvodnikov »Dela« za 10 odstotkov manjše plače, kar federacija ni poravnala obveznosti do gospodarstva. Ta zakon o zadolžitvah bo v glavnem pomagal poravnati obveznosti, s čimer se bo tudi zmanjšala nelikvidnost in vsaj za letos ne bo več grozila nevarnost, da bi ljudje dobivali manjše plače.

Ta položaj in tako rešitev moramo zelo resno jemati, ker ni bilo drugega izhoda in ker že naslov te reportaže obvezuje, da za deveto pojasnimo ali vsaj povabimo naše dražge bralce, da nam malo pomorejo pri tem pojasnjevanju; ne drži namreč, da je vse natanko res, kar piše v časopisih, in tudi ne drži, da veliko (morda celo večina) bralcev ni pametnejših in bolj izobraženih od novinarjev. Te dni so bili, tako kot že po prej in kot se bo še pogosteje dogajalo v prihodnje, samoupravljanje in interesi delavskega razreda osrednja tema. Vodilna vloga delavskega razreda kot osnovne revolucionarne sile družbe, na čelu z zvezo komunistov, ki preobraža materialne, kulturne in druge strukture, je morda danes še bolj nujna kot včeraj. Tega ne časopisi ne novinarji ne bi smeli nikoli pozabiti, tako kot tudi ne morejo biti pametnejši od delavskega razreda, kateremu tudi sami pripadajo.

Kaj je povedal Gligorov

To je dobra novica, ki ji je uspelo najti svoje mesto v tem listu, v katerem pa, tako kot v drugih časopisih, niso našle odmeva vesti o tem, da so nekateri delavci zavrnili vpis varčevanja za stabilizacijo v Beogradu in da so izjavili, da jih ni nihče vprašal, za kaj so porabili prejšnji »nestabilizacijske dinar«, kakaj so nastale vrzeli, ki jih hočemo zdaj prekriti s stabilizacijskim varčevanjem, in da pravzaprav ne vedo, kdo je nepošten porabil denar, ki ga zdaj ni, in kakšno je poročilo, da se denar iz našnjega varčevanja ne bo spet stekel v nekaj, ki se bo čez kako leto spremenilo v — vrečo brez dna.

Te resne teme so se seveda uvrstile na seji predsedstva ZKJ v referat člana izvršnega biroja Kira Gligorova, v obrazložitve dr. Jakova Sirotkovića in nekaterih drugih. Upošteva je naslovo celotno problematiko (in

tudi naš današnji priložnostni naslov) zaslužijo nekateri odlomki iz govora Gligorova veliko več pozornosti, kot je videti na prvi pogled. »Sprejeti stabilizacijski ukrepi,« je dejal v ponedeljek Gligorov, »pomenijo naglejšo spremembo v vseh delih sistema in materialnih odnosov, saj so le tako lahko uspešni. Take spremembe bodo preprečile, da bi se zaradi neustreznih materialnih odnosov in sedanjih sistemskih rešitev vnovič začeli porajati stari odnosi. Zatem je Gligorov povedal marsikaj, kar se je pojavilo med našimi sklepi in realnostjo, ki se počasi spreminja, kljub velikemu zanimanju in zavzetosti delavskega razreda. Kot primer je omenil, da ima gospodarstvo na voljo le 20 odstotkov sredstev, ki so v bankah, ves drugi denar pa je last skladov, proračunov, interesnih skupnosti, državljanov itd.

Tako torej gospodarstvo — in tu se moramo vrniti k tistemu delu naslova so samoupravljanju na kredite, na osnovi dobrega dela kratkoročnih kreditov zapada v vse večje kreditne obveznosti do bank, je dejal Gligorov. K temu je še pristavil: »Če si je treba več kot dve tretjini sredstev, ki jih terjajo tekoča, reprodukcijska sredstva, od tega 50 odstotkov zgolj kratkoročno, za nekaj mesecev, se iniciativa, samostojnost in odgovornost vsake delovne organizacije omeji do take mere, da tudi najmanjši zastoj zaradi kakršnihkoli motenj v banki ali zunaj nje ogroža njene proizvodne in druge načrte. Dominacija nad gospodarstvom ni dosežena le s neustreznim mehanizmom upravljanja bank, temveč tudi s samimi materialnimi odnosi, ki objektivno ustvarjajo položaj gospodarstva — kot privesek bančnih institucij. Gligorov je zatem navedel še drug primer: »Približno 60 odstotkov emisije Narodne banke gre za kritje deficita zveznega proračuna za investicije in taka praksa je vse pogostejša, zlasti pa pritisk v tej smeri, dotacije sklada za izvoz opreme, razne subvencije, materialne rezerve itd. Najmanj gre za tisto, čemur naj bi velik del emisije rabil — dajati gospodarstvu obratna sredstva, za vplivanje na konjunkturo in podobno; Narodna banka pri tem obdrži precejšen del kratkoročnih kreditov. Tako se ustvarja nov državni kapital, ki bo zelo naglo postal problem federacije.«

Razmere je treba spremeniti

To je tudi razlog, da ne moremo mimo nekatere analogije med birokracijo, ki jo je že Lenin aspravljal ven pri vratih in ki se je vračala skozi okno, in našim državnim kapitalom. Že z ustavnimi amandmaji leta 1971 smo se odločno usmerili k temu, da bi z nepravilno bilanco federacije in drugimi rešitvami odpravili problem državnega kapitala, zdaj pa je Gligorov ugotovil, da se ta kapital prek Narodne banke vrača: tega »državnega kapitala« se komaj rešiš iz enega žepa, a že se ta »državni kapital« — spet steka v drug žep in tako se spet pojavljajo težave z njim. Z besedami Gligorova se seje predsedstva ZKJ bi še lahko dejali: »Upošteva se take razmere Narodna banka in poslovne banke večji del svojih poslovnih obremenitev pretapljajo v kreditno razmerje, za druge oblike povezovanja, zlasti tiste, ki bi jih lahko same delovne organizacije med seboj razvijale, pa ni materialnih možnosti. Instrumentarij je tako osiromašen in se omejuje na medsebojno kreditiranje in pravzaprav zgolj na reprodukcijo znotraj delovnih organizacij.

Nadaljevanje na strani 16

Za konec tedna

Sobotna priloga

Iz vsebine:

PRIMOZ ZAGAR
ZDRUŽITEV SORODNIKOV
IN ZEPOV
Družbeni razvoj

PETER BREŠČAK
METKA KRAŠOVEC
Portret tedna

ANDREJ NOVAK
ZDAJ
JE TREBA ZMAGATI
Pred jutrišnjimi francoskimi
volitvami

MIRAN SUSTAR
TAIVANSKA UVERTURA
Kitajska

BOGDAN POGAČNIK
ZA ČLOVEKOVO SREČO
IN MOČ
Pogovor z Akiro Kurosawo

JANEZ HOFER
STARO IN NOVO
V ZGODOVINI GLASBE
Umetnostni svet

OBČANI SI SAMI
POMAGAJO
Pogovori na Pobrežju

INFLACIJA
OSEBNIH DOHODKOV
Primerjava osebnih dohodkov
v evropskih državah

BRANKA JURCA
SEN — NEMCIJA
Prejeli smo

MARKO KOZMAN
V VEČ KOT POLOVICI
DRUŽIN IMA »PRVO
BESEDO« V HIŠI
Zenska v Sovjetski zvezi

DIMITRIJ RUPEL
SREDIŠČE GOSPOSTVA
Ameriški zapiski

POSTNI PREDAL 29

Bangladeš

Glasovi le štirim?

Prve splošne volitve v novi državi

V začetku tega tedna se je v Bangladešu končala mesec dni trajajoča predvolilna kampanja, ki je bila v nekaterih območjih dežele precej vroča in srdita, v splošnem pa je za bengalske razmere potekala še dokaj mirno. Že kak dan pred začetkom prvih splošnih volitev v novi državi so oblasti ukazale vojski, policiji in polvojaškimi oddelkom, naj bodo pripravljeni za vsak primer, skrbijo naj za nemoten potek volitev v nacionalni parlament (Džatiyo Sangsad), ki so se začele 7. marca.

Za poslanska mesta prvega bangladeškega parlamenta se je pognalo v volilni metež kar 14 političnih strank, od katerih pa večina nima skorajda nobenih možnosti za vidnejši uspeh. Čeprav v času ko to pišemo še niso znani rezultati volitev, je bilo že pred začetkom bolj ali manj jasno, da se bodo za 300 poslanskih sedejev potegovali v prvi vrsti te stranke: vladajoča liga Avami premiera Muđiburja Rahmana, ki je postavila kandidata za vsa razpisana mesta, potem nacionalna socialistična partija (Džatiyo Socialist Samadhtangrik), nacionalna Avami partija Muzaferja Ahmeda in nacionalna Avami partija Maulane Bašanija.

Milijoni na voliščih

Datum zdajšnjih volitev so predvideli že v posebnem določilu nove ustave, ki je začela veljati 16. decembra lani, na dan ko se je leta poprej združenim indijskim in bengalskim osvobodilnim četam predala pakistanska vojska v še takratnem Vzhodnem Pakistanu. Sedaj ta dan praznujejo kot »dan zmage bangladeškega ljudstva«. Tudi 7. marec pomeni za mlado državo enega izmed pomembnih mejnikov. Na ta dan pred dvema letoma je namreč šejk Muđibur Rahman pozval vse ljudi v deželi naj se borijo »do končne svobode in neodvisnosti.« Tako bi se naj sredi tega tedna skoraj 34 milijonov bangladeških volilcev odpravilo na volišča, saj imajo volilno pravico vsi državljani, ki so dopolnili 18 let starosti.

Kljub močno nepopolni podobi se velja vprašati, kaj bodo volitve prinesle posameznim strankam. Bržčas ni nobenega dvoma, da bo vladajoča liga Avami dobila daleč največje število poslanskih mest in gotovo tudi večino v novem parlamentu. Vprašanje je le, kako močna bo ta večina. Skorajda noben politični opazovalec ne pričakuje takšne večine glasov, kot jih je liga Avami s svojim avtonomističnim programom dobila še za časa Vzhodnega Pakistana, na tako imenovanih prvih demokratičnih volitvah v zgodovini Pakistana 8. marca leta 1970, ko je od 169 poslanskih mest dobila kar 167. V obdobju deset let poslanski sedežev pa tudi sedaj pravzaprav nihče ne dvomi.

Kandidati Rahmanove lige so se pojavili pred volitvi z gesli o nevtrinitetnem zunanji politiki Bangladeša, navznoter pa z gospodarskimi in socialnimi reformami, z okrepljenim javnim sektorjem v industriji in z večjo socialno pravičnostjo. Ne glede na določeno mero skepse in prvih sledov razočaranja med določenim, predvsem najsiromnejšim delom prebivalstva, nad prvimi, včasih nekolikali obotavljivimi ukrepi oblasti, pa vprašanje nezapuščeno ne visi v zraku. Ne naposled je bil tudi čas doslej bolj na kratko odmerjen, vsega pčilo leto in tri mesece.

Razdrobljena opozicija

Po drugi strani ne gre pozabiti, da se je opozicija pojavila na volitvah razdrobljena,

čeprav je kak mesec pred volitvami radikalno levo usmerjeni Maulana Bašanij se napovedal »močan lev opozicijski blok«. Bašanijevi nacionalni Avami partiji, ki je zadnji čas poskušala sprati s sebe oznake propekinške usmerjenosti, se je priključilo le nekaj manjših levih strank in frakcij. Pri tem velja dodati, da tako imenovana pro-moskovska nacionalna Avami partija Muzaferja Ahmeda vsaj za zdaj ne velja za opozicijsko, ker je do sedanjega režima skorajda v celoti lojalna.

Morda še najbolj preseneča nastop novoustanovljene nacionalne socialistične partije, ki je takoj za vladajočo ligo Avami postavila največ kandidatov za volitve. To stranko sta sredi novembra lani ustanovila bivši major osvobodilnega gibanja Džalil (bojda so ga pri poskusu atentata pred volitvami ranili Rahmanovi avamijevci) in intelektualac Abdur Rab. Obadva sta bila pred tem med voditelji mladinskega krila vladajoče lige Avami. Novi stranki so se pridružili mladina, študentje in nekateri pripadniki Mukti bahinijev (osvobodilnega gibanja), z edino skupno potezo, da je namreč Rahmanova vlada premalo storila za večjo, obubožani del bengalskega življa. Ta stranka ima precej skupnega s programom starega gromovnika Maulane Bašanija, kot kaže pa vsekane ne dovolj, da bi našli skupni jezik v volilnem nastopu.

Večina nič, nekaj vse

Program nacionalnih socialistov je v kratko takole: revolucionarna borba proti buržoaziji, ki da je sedaj na oblasti, v socialnih in političnih strukturah je treba izvesti radikalne spremembe, ustvariti tesno zvezo med delavci in kmeti, podreti je treba vse pregrade med razredi (njihova teza: 92 odstotkov prebivalstva nima nič, 8 odstotkov pa ima tako rekoč vse), premagati je treba etnične in komunalne (pokrajinske) razlike. Nadalje menijo, da je treba najprej zgraditi socializem, nato pa vzpostaviti demokracijo (vladajoči avamijevci menijo drugače: najprej demokracija, zatem pa socializem, oziroma prek demokracije do socializma).

Bodi tako ali drugače, novi in prvi parlament samostojnega Bangladeša bo moral prejeti ali slej — natančneje čimprej — v vsakdanjo prepričati ljudi, da volilna gesla niso samo gesla na papirju in na ustih z bengalskim temperamentom razvnetih ter v besedah plodnih poslancev, ampak še kaj več, kaj drugega. Časa za sedenjenje namreč ni kaj preveč, sicer utegne zagnanost ljudi hitro splahneti, nezadovoljstvo utegne vzbihniti in pognati nevarne kani.

Zagristi v trda jabolka

Parlament, kaj šele vlada v drugi organi oblasti, bodo morali zagristi v marsikatero trdo in kislo jabolko, česar se najbrže tudi

zavedajo. Med drugim je pri roki tudi leto poročilo vladne planske komisije za lasko leto, ki pravi tudi tole: »Letni dohodek na prebivalca Bangladeša znaša okrog 450 tak (uradni tečaj nacionalne valute take je 11,8 take za en ameriški dolar), ali 37,5 dolarja, mesečni dohodek pa 37,5 tak ali 3,13 dolarja. Povprečni letni dohodek 20 odstotkov najrevnejših ljudi (skoraj 12 in pol milijonov prebivalcev) znaša le 158 tak, nekaj več kot 13 dolarjev, oziroma 13,2 take na mesec ali za dober dolar.« Pri teh podatkih so upoštevali nivo cen iz leta 1969—70, torej pred indijsko-pakistansko vojno. Ob tem je treba pripomniti, da so se cene osnovnih živilov vsaj lani precej dvignile, tudi za sto odstotkov in več.

»Okrog 50 odstotkov prebivalstva (35 milijonov ljudi) se prehranjuje s tako hrano, ki ni dovolj kalorična, 80 odstotkov ljudi trpi za pomanjkanjem osnovnih vitaminov.« Bolj grobo povedano — visok odstotek ljudi je podhranjenih. Poleg tega pa poročilo ugotavlja, da se je v zadnjih desetih letih poročila pšenice in riža zmanjšala v absolutnih številkah.

In končno: mlada država je kljub vsemu že storila prve, dokaj hrabrine korake, ki tudi v prihodnje računajo na obilno mednarodno pomoč. Kolesje industrije počasi prehaja v tek, za milijone beguncev ki so se vrnili so šle že milijarde tak. Problemov je seveda še veliko; preostaja torej zagrizen spopad.

AVGUST PUDGAR

IRONIMUS: ZAMENJAVA MED VELIKIMA

»Die Presse«, Dunaj

Kitajska

Taivanska uvertura

Peking formalno ponuja razgovore s Taipehom

razglasil za sedino pravo Kitajsko in napovedal, da bo z otoka začel »osvobodilni pohod« na celino.

„Formoško vprašanje“

Pekinska vlada je »formoško vprašanje« od samega začetka imela za notranjepolitično vprašanje Kitajske, Taiwan pa za se ne osvobodeno provinco. Združene države kljub nasprotim nasvetom nekaterih svojih strokovnjakov, ki so se med vojno mudili kot zvezni oficirji pri Cankajsku, niso priznale nove kitajske vlade, marveč so se zavzele za begunsko vlado na Taiwanu. V skrajni obliki pa je prevladal ta kurz v trenutku, ko so »kitajski prostovoljci« nastopili v korejski vojni proti MacArthurjevemu četam, ki so se že nevarno približale reki Jalu, to je meji med Severno Korejo in LR Kitajsko. V ta čas sodi tudi prihod ameriških čet na Taiwan ter ameriško-taivanski vojaški sporazum o »medsebojni pomoči«; v obdobju najhujše hladne vojne je spoznaval veljati tudi za primer, če bi se Cankajski čete izkrcale na celini, pomeje pa samo, če bi vojska LR Kitajske poskušala zavzeti otok.

Po prvem obisku Kissingerja na Kitajskem aprila 1971 je začel počasi pokati led okoli Taivana. Prva vidna razpoka je nastala, ko je State Department LR Kitajsko prvič omenil s njenim praviim imenom, kar je pomenilo, da Washington nič več ne priznava Cankajsko kot »sedinega« predstavnika cele Kitajske, zadnja pa je zajajala ob petem Kissingerjevem obisku v Peking, ko je Washington priznal, da »je Taiwan notranji problem Kitajske, ki ga je treba rešiti na mirni način«.

Kazno je, da sta se obe strani sporazumele na podlagi priznavanja dejanskega stanja: ZDA načelno upravičajo, da je Taiwan sestavni del Kitajske (generalna skupščina OZN je to priznala že z izjemočljivo Cankajevimi predstavnikov iz vseh organov OZN), Peking pa upošteva, da izjavja na Taiwanu oblast še vedno Cankajeva vlada, s kateri imajo ZDA diplomatske odnose.

Peking je vedno zelo prožno in realistično obravnaval »formoško vprašanje«. Taiwan je zanj neosvobodjena provinca, zato so obalne baterije v pokrajini Fukien simbolično streljale na obrežno otoko Matsu in Kuei, ki je samo 2310 metrov oddaljen od kitajske obale. Hkrati s to vojaško demonstracijo pa je ob več priložnostih ponudil Cankajski politično rešitev, med drugim tudi v obliki predloga, naj bi Cankajski guverner avtonomne province Taiwan s tem, da prizna suverenost pekinške vlade.

Po nedavnem razpletu kitajsko-ameriških odnosov, ko je Washington v sanghajski deklaraciji posredno sprejel obnovo, da bo umaknil svoje čete (kakih 8.500 moč) s Taivana, vzporedno s postopanjem napetosti v tem delu sveta, je postalo formoško vprašanje za pekinško diplomacijo spet operativno aktualno.

Ze ob kitajskem novem letu je Peking posredno ponudil razgovore s predstavnikami Cankajev režima na Taiwanu, dva tedna po zadnjem Kissingerjevem obisku v Peking, pa je to ponudbo formalno ponovil in diskretno navrgel dvojlo opozorilo: da tako pobudo podpirajo tudi Združene države, in pa, naj Taipei nikar ne poskuša praznine, ki nastaja z ameriškim dezangajzramem, zapolniti s sovjetskimi vplivom na otoku.

Govor

v taivanski dvorani

Nalogo so zaupali osemdesetletnemu generalu Fu Tso-jiju, ki je kot Cankajev poljeinik Pekinga leta 1949 brez bojev izročil nepokodovano prestolnico ljudski armadi. General je na obilnici vstopa na Taivana v »taivanski dvorani« kitajskega parlamenta naslovil otočanom dokaj nedvoumen poziv: »Čas je, da se domovina združi... Srečajmo se in se pogovorimo, čim prej, tem bolje... Če niste za formalne pogovore, pošljite svoje ljudi k nam na obisk... Jamčimo vam, da bodo razgovori ostali v tajnosti in da se bodo obiskovalci zanesljivo vrnili... Resnični patrioti bodo sprejeti z vsem spoštovanjem in oproščeno jim bo,

Z mirom v Vietnamu je bila odstranjena ena od hipotek v procesu normalizacije med Washingtonom in Pekingom. Kissingerjev obisk v kitajski prestolnici je bil kronan z novico, da bosta državi v obeh prestolnicah odprli »urad za zvezo«, dokler ne bodo dozorele razmere, da bi izmenjali »prave« veleposlanike. To bo po vsej priliki takrat, ko bodo z ameriškega veleposlaništva v Taipehu spustili ameriško zastavo in ko bo veleposlanik zvezdaste republike pospravil svoje stvari in odpotoval domov, kakor je pred dobrima dvema mesecema storil njegov japonski kolega.

Dotlej pa bo Taiwan ostal merilo za intenzivnost ameriško-kitajske normalizacije, za katero sta očitno zainteresirani obe strani. K temu bi bilo še dodati, da kake ostro začetne poteze na taivanski šahovnici z ameriške strani ni pričakovati, dokler se ne sestane Brežnjev in Nixon. Aksiom ameriške »striktne« diplomacije je namreč v pravilu, da mora »kitajski« potezi slediti »sovjetska«, oziroma obratno. Zato pa je kitajska stran v smeri Taivana odprla dialog, ki je za sedaj še enostranski, lahko pa že v razumno doglednem času preraste v dvojni govor, ki naj bi razrešil to notranjepolitično

vprašanje Kitajske, ki se v mednarodni politični terminologiji imenuje »formoški problem«.

Najprej nekaj temeljnih danosti. Taiwan je prišel pod japonsko vladavino po nesrečni končani japonsko-kitajski vojni 1895. Na kairski konferenci decembra 1943 so »strije velike« — Churchill, Roosevelt in Cankajsek — sklenili, da bo otok po zmagi nad Japonsko vrnjen Kitajski, kar se je tudi zgodilo. Po porazu kuomintanških čet na celinski Kitajski se je Cankajsek z dvema milijonoma vojakov, uradnikov, politikov in člani njihovih družin zatekel na otok, ga

ZDA - EGS - Japonska

Trgovinska vojna?

Nixon zahteva „prožna“ pooblastila do septembrskih pogajanj

Ali je svet res na pragu trgovinske vojne? To vprašanje si zastavljajo ne samo »skrati« iz Zürich, ne samo finančni ministri posameznih držav in ne samo člani upravnih odborov podjetij, velikih in malih, ampak tudi »človek na ulici«, ki je do nedavnega še dokaj osuplo spremljal svetovno monetarno kakofonijo drsečih, polzečih ali plavajočih tečajev, devalvacij in revalvacij, eskomptnih stopenj in čisto navadnih groženj, da bo Amerika že pokazala Evropi ali Evropi Ameriki ali Japonska Evropi, če druga stran ne bo pokazala večjega razumevanja za tistega, ki ga je že tako ali tako pokazal čez mero... Na drugi strani Atlantika, v ZDA, kjer trdijo, da so prvič de facto devalvirali dolar avgusta 1971, ko so ga pustili »plavati«, in drugič februarja letos, je slišati čedalje glasnejše zahteve, naj kongres in predsednik temeljito zavarujeta ameriški trg.

Petnajst odstotkov

Poslanec predstavniškega doma Wilbur D. Mills, ki je predsednik finančnega odbora, je zahteval, da bi kar poprek zvišali carine za vse uvoženo blago za 15 odstotkov. Eden izmed avtorjev zakonskega osnutka, ki naj bi dal ZDA »pošteno sanso«, James A. Burke, je izjavil, da mu je vseeno, če bi imel pravico predsednik zviševati carine, nikakor pa mu ne bi dal pravice zniževati carin.

Predsednik Nixon je bolj daljnoviden in previden. Predvsem misli zahtevati od kongresa, naj ga pooblasti, da bo lahko selektivno »kaznoval« predvsem tiste države oziroma izvoznike tistega blaga, ki povzročajo ZDA največ težav. Predsednikovo geslo je »selektivnost« in »prožnost«. Ko se bodo septembra letos začela trgovinska pogajanja v tritoku ZDA — EGS — Japonska, bi se Nixon rad pogajal po načelu »daj—dame; koncesija za koncesijo«.

Prvi »grešniki« v ameriških očeh je Japonska, s katero so ZDA imele leta 1972 nad 4 milijarde dolarjev primanjkljaja v zunanjetrgovinski bilanci. Skoraj tretjina japonskega izvoza je usmerjena na ameriški trg.

S Kanado imajo ZDA 2.494 milijarde primanjkljaja in na tretjem mestu je Zvezna

republika Nemčija z 1.438 milijarde dolarjev primanjkljaja. Naslednja razpredelnica kaže višino primanjkljaja oziroma preseška v zunanjetrgovinski bilanci ZDA s posameznimi državami (primanjkljaj zdaleč prevladuje):

POLOŽAJ ZDA SE SLABSA			
	1964	1972	(v milijonih dolarjev)
JAPONSKA	+\$241	-\$4.123	
KANADA	+\$676	-\$2.494	
ZE NEMCIJA	+\$435	-\$1.438	
ITALIJA	+\$426	—	\$ 331
ZDRUŽ. KRALJESTVO	+\$399	—	\$ 328
FRANCIJA	+\$495	—	\$ 241
INDIJA	+\$651	—	\$ 77
FILIPINI	—	+\$ 118	
AVSTRALIJA	+\$408	—	\$ 228
Položaj ZDA se krepi			
ZSSR	+\$125	+\$ 452	
MEHIKA	+\$464	+\$3.948	
BRAZILIJA	—	+\$ 301	

(Vir: ministrstvo za trgovino ZDA)

49 milijard dolarjev

Če k tej neugodni zunanjetrgovinski bilanci pristojemo nad 49 milijard dolarjev, kolikor znašajo ameriške investicije v tujini, astronomske izdatke za vojno v Viet-

namu (velik del teh dolarjev je ostal v tujini), in planirane proračunske deficite, ki tudi gredo v milijarde, najdemo že v tem precejšen del odgovora na vprašanje, zakaj se je dolar v svetu znašel pod tako hudim »pritisikom«.

Ena izmed redkih svetlih točk v tej sicer mračni bilančni situaciji je izvoz ameriških kmetijskih pridelkov. Pričakujejo, da bo v fiskalnem letu 1973 vrednost tega izvoza dosegla dobrih 11 milijard dolarjev, kar bo dalo celoten presežek v višini 3,3 milijarde dolarjev. Leta 1971 je vrednost izvoza kmetijskih pridelkov znašala 7,8 milijard dolarjev (presežek 900 milijonov dolarjev).

Toda ameriški ekonomisti se dobro zavedajo, da bo izvoz kmetijskih pridelkov dosegel vrednost 11 milijard predvsem zaradi orjaških nakupov ZSSR, Kitajske in drugih, in da bo treba neke druge poljski trajnejšo rešitev.

V zadnjih štirih desetletjih se je ameriško kmetijstvo in gospodarstvo ubadalo s kmetijskimi presežki. Če bi v ZDA posejali vse obdelovalne površine, ne da bi hkrati izvažali, bi cene kmetijskih pridelkov padle tako nizko, da to ne bi bilo več politično dopustno. To se je dogajalo med veliko krizo v tridesetih letih, ko so farmarji požigali posevke in klali živino iz protesta proti nizkim cenam. Predsednik Roosevelt je v ameriško kmetijsko politiko vžgal volgalni kamen, ki še danes podpira to zapleteno stavbo. Država plačuje farmarjem, da ne obdelujejo velikih površin obdelovalne zemlje, in jim odkupuje pridelke.

Vizija evropske živinoreje

Toda najnovejši velikanski nakupi pšenice, koruze in drugih pridelkov v svetovnem obsegu so vnesli nekaj novega v ta položaj. Predsednik ZDA ima od kongresa zelo prožna pooblastila o tem, da lahko določa površino obdelovalne zemlje, za katero država plačuje premije, če ostane neobdelana. Sprito najnovejšega razvoja je Nixon že zmanjšal to površino od laniških 15 milijonov hektarov na 6,5 milijonov hektarov letos.

MIRAN SUSTAR

Srečanja

Za človekovo srečo in moč

Pogovor z znamenitim japonskim filmskim režiserjem Akiro Kurosawo

Najljubši je — naslednji film

Strinjali se je s tem, da je v svetovnem filmu danes čedalje več vala nasilja. »Kot da ljudje ne bi mogli živeti brez vojn in konfliktov. Zato morda tudi v svojih filmih ne zapustimo toliko ženskih igralk; običajno menimo, da imajo moški večjo telesno moč. Seveda pa, če ženskih igralk ne vključujemo v svoje filme, to še ne pomeni, da ženske sovražim, nasprotno.«

Kurosawa je avtor mnogih svetovno priznanih del, od prvega, »Zgodbe o judu« prek »Rashomona«, s katerim je široko zaslovel, in »Sedmih samurajev«, za katerega je leta 1951 dobil nagrado beneškega festivala. Vprašal sem ga torej, kateri lastni film mu je najljubši.

»Naslednji.«

Kako pa ste konkretno zadovoljni ali nezadovoljni s svojimi že izdelanimi filmi. Ali bi na njih kaj spremenili, če bi jih vno- vič delali?

»O tem nikoli nisem razmišljal, ker me vedno razjeda delo z novimi stvarmi. A če bi razmišljal, tega, kako bi razmišljal, ne vem kdaj, ampak bi razmišljal šele na kraju samem, ob sliki sami.« Potrdil je, da bo tudi prihodnji film delal na širokem 70 mm platnu. Čeprav je film »Sedem samurajev« epskega značaja in bi bilo morda tudi zanj ustreznejše široko platno, o tem noče razmišljati retrospektivno. »Ko sem ta film končal, sem ga izdelal na istem platnu, ki sem ga takrat imel na voljo in o kakršni koli spremembi zdaj sploh ne razmišljam.«

Malo dobrih stvaritev

Glede na to, da je posegel tudi na področje evropske literarne tematike, saj je snemal Shakespeara, Gorkega in Dostojevskega, sem ga vprašal, če gleda na kulturo kot na nacionalno skupnost ali kot na nekaj, kar je univerzalno.

»Japonski film si je utrl pot v svet predvsem z univerzalnimi, ne zgolj japonskimi temami. Ljudje nasploh, še posebej pa filmski ustvarjalci se morajo tudi zelo veliko učiti, ne le s področja svoje kulture, ampak iz poznavanja raznih kultur in raznih dežel tega sveta. Sam sem veliko bral ruske klasike in Shakespeara. Poskušal sem razumeti bistvo njihove kulture in jo občutiti. Še preden karkoli začne s filmanjem, se mora v zadeve študijsko poglobiti.«

Kurosawa je izdelal odličan film na temo Machbetha. Ali je videl tudi druge filmske izdelke na isto temo?

»Orsona Wellesa nisem videl, pač pa Polanski.« Je brez komentarja pritegnil Japonec. Vrh tega je tudi zanikal, da bi se sam neposredno učil pri svojem japonskem učitelju režiserju Yamamoti.

»Yamamoto je svoje filme delal po svoje. Presneto sem se moral namučiti, da sem jih tudi jaz začel delati po svoje. Yamamoto mi je dal sicer veliko izkušenj, a nihče dru-

»Res je obiska zdaj manj kot včasih. Z kaj? Zato, ker je zdaj malo dobrih filmov in veliko slabih.«

— Kateri filmi na Japonskem imajo največ publike?

»Fotografiki in streljaški. Toda takih jaz ne želim delati.«

— Kakšni so nasploh problemi v japonski filmski industriji, kjer si mladi težko utrjuje pot in kjer je finančna in družbena konkurenca čedalje hujska?

»Na Japonskem je predvsem pet velikih podjetij za izdelovanje filmov, in to še iz časov, ko sem bil jaz mlad,« je pripovedoval zdaj 63-letni Kurosawa. »Ta podjetja mladih ne sprejemajo rada. Zato je osrednji problem predreti ta monopol... Nekateri mladi, ki bi radi delali z mano, so že prišli k meni in dobili delo. Toda vselej denar igra vlogo... Mladi, ki nimajo finančnih sredstev, svoje zamisli težko uresničijo, ker v vodstvu velikih družb sedijo bedaki. Ko pa mladi prodrejo v družbe, se čisto v svojih temah tem družbam podredijo. Sam sem imel srečo, da se nikoli nisem povsem podredil, da bi ustvaril le komercialni film. Nasprotno pa se je večkrat zgodilo, da sem se s svojim izdelovanjem filmov komaj preživel ali da sem bil celo lačen.«

Ko sem ga posebej vprašal, kaj misli o vprašanju seksa v filmu, mi je odgovoril:

»V življenju je človekova spolnost, je seks nekaj zelo pomembnega. Tega ni mogoče zanikati. Sam človek se mora vzdrževati na ravni in zato sem zelo proti temu, da bi se to, kar je zelo človeško, zlorabljalo za nekaj nečloveškega.«

Prav tako je odklonil tudi spreminjanje nekaterih svojih scenarijev pri drugih režiserjih in še posebej nekatere kavbojske parodije, ki so se zlasti v Italiji razvile na podlagi njegovih že posnetih filmov, npr. v znamenitem filmu Sergia Leoneja »Za peščico denarja«.

»To niso izvirni skripti in mi niso všeč. Z njimi sem oskudovan. Kar je enkrat že narejeno, tega ni mogoče ponavljati ali predelovati.«

TAKO SE JE DVAKRATNO PODPISAL AKIRA KUROSAWA V evropski transkripciji in s starimi kitajsko-japonskimi črkami kandži

gega ne more naučiti, kako je treba filme delati. Vsak mora izhajati iz samega sebe.«

Ko pa je šlo za razmejitve med spoštovanjem pravice že ustaljene filmske tehnike in ustvarjalno svobodo, je bil prav tako samozavestno kategoričen: »Ne poznam filmske grammatike. Srce je prvo, pravila so šele pozneje. Prvo je to, kar čutim.«

Ali so vaši filmi na Japonskem popularni? Ali jih lahko gledajo, recimo, tudi otroci?

»Ne vem, kako je z otroki, vem pa, da so najštevilnejši med mojimi obiskovalci študentje, se pravi mladina.«

— Ali film na Japonskem na sploh izgublja publiko?

Disko klubi in še kaj

Marksisti obsojajo preganjanje marksistične kritike

Neko pismo zveze borcev in neka radijska oddaja o kulturi

nutek še ni mogoče reči. Jasno je le, da so mnenja o tem, kaj storiti, različna.

Zadnji čas so v Zagrebu nekatere teme iz kulture dobile politične razsežnosti. O njih razpravljajo kot o političnih dejstvih. Brešanov Hamlet v vasi Mrduša Donja, občina Blatuša, Petrovičev film Maestro in Margarita, drama Balade, film Plastični Jezus, film Misterij organizma Dušana Makavejeva — to je samo nekaj primerov. Veliko krat gre za cel splet okoliščin, torej ne le za delo, temveč tudi za pomene, ki so povezani s njim. V glavnem gre za nesprejemljivo politizacijo in tendenco, ki izkorišča umetniško delo za izrekanje izrazito ideoloških in političnih stališč, izjavljajočih temeljna načela našega samoupravnega socialističnega družbenega programa. Radijo Zastavica želijo izkoristiti za takšno greb in želijo, da bi poiskali vzroke takšnega stanja in možnosti za spremembo, te dni poklical na pogovor v svoj studio neka pomembnih imen iz kulturnega in političnega življenja Zagreba in Hrvaške, npr.: dr. Predrag Matvejević, filozofa Vjekoslava Mikešina, dr. Stipa Suvarja, Srdjana Vrcana in Antuna Zvana, direktorja založniškega podjetja Naprijed.

O Brešanovem Hamletu v vasi Mrduša Donja, občina Blatuša je dr. Predrag Matvejević rekel, »da je Brešanovo besedilo, kakršno je bilo objavljeno, eno, predstava pa nekaj čisto drugega. Kajti predstava je poudarila veliko stvari, ki jih besedilo ne nakazuje. Dr. Matvejević je opozoril še na neko razliko: »Eno je samo delo Predstava Hamleta v vasi Mrduša Donja, občina Blatuša kot tako, tukaj mislim tako na mislansko kot na besedilo, drugo, popolnoma v nasprotju s prvim pa je, kako to besedilo kot tako bere občan partikularist in katerega koli dela Jugoslavije. Zdi se mi, da je našo kritiko in ta povod sprožilo ne delo kot tako, in tu je jedro nesporazumov, temveč način, kako naš mešan oziroma malomeščan to besedilo bere. To sta na bistveno različni stvari,« je poudaril dr. Matvejević.

Zlorabe v kulturi

V tem pogovoru je bilo veliko besed tudi o kritiki, zlasti na račun tiste kritike, ki preveč formalistično zastavlja celo vrsto pomembnih vprašanj pri ocenjevanju umetniškega dela. Božidar Gago se je vprašal, »iz kakšnega strahu je naša kritika zdrknila v glavnem na raven analitičnega formalizma ali neobveznega poetiziranja?« Vjekoslav Mikešin je poskušal dognati, kako se je zgodilo, da je naša umetniška kritika postala enostranska: »Razvijala se je iz neke vrste političnega pragmatizma, ki je bil verjetno plemenit, je pa temeljil na slabih

ska, da bi pripeljal s seboj nekaj japonskega tehničnega osebjem, ne pa tudi igralcev... V Jugoslavijo, upam, bom v kratkem prišel ponovno za daljši čas iz Sovjetske zveze, kjer bom prav tako delal film.«

Beseda je nasploh stekla o tem njegovem prihodnjem filmu, filmu pred onim, ki bi ga snemal v Jugoslaviji in ki ga bo po vsej verjetnosti snemal nekeje v pragzdolovih Sovjetske zveze. Šlo bi namreč za film v zvezd s sodobno industrijsko polucijo.

»Gre za film o ljudeh, ki živijo v zdravem ozračju se neoskrnjene narave. Človek v naravi je najuspešnejši. To bo osrednja misel. Po vsem svetu so se lepe narave, čeprav smo na Japonskem z industrializacijo naravo že skoraj uničili in zapravili. Zato bo to tudi protest zoper onesnaženje zraka in uničevanje narave. Morda bi ta film posnel nekeje v Mičurinovem kraju, film o človeku, ki živi v veličnem gozdu, ki je del narave, drevoja, zemlje in oblakov.«

— Ali se vam zdi, da ljudje nasploh bežijo iz civilizacije in gozdov?

»Ne, to ni nujen pojav v današnji civilizaciji, kajti marsikje so ljudje na naravo že povsem pozabili in ne čutijo več strida z njo in tudi nimajo pred čem bežati.«

— Ali boste po mnogih tragičnih filmih potemtakem zdaj naredili s tem optimističen film?

»Ne morem še reči, ali bo film izvenel žalostno ali veselo... Res pa je, da bi kdaj rad naredil komedijo, a to je zelo težko.«

Novi film bo, kot je povedal, spet v barvah.

»Snemanje v kolorju je zelo zanimivo, čeprav je treba posvetiti več pozornosti svetlobi in senci, pa tudi kraju snemanja. Zlasti na Japonskem čedalje bolj uveljavljajo barvne filme.«

Ali pa vam je kaj do mednarodnih festivalov in nagrad?

»V svetu je danes veliko festivalov in veliko filmov. Večina pa je slaba. Najslabši so veliki festivali z velikim številom slabih filmov. Raje imam manjše festivale.«

Na rokah sem opazil, da je utrujen. Ne hote sem gledal v njih tudi žile, ki se jih je nekoč premlajeno ali v živčnem zlomu poskušal prerežati. Toda vprašanje o tem mi ni šlo iz ust. Vprašal sem ga le, kaj meni o prehodu med življenjem in smrtjo.

»O tem imam samurajsko misel. Samuraji so naučeni častno živeti in častno umreti, ko častno živeti ni več mogoče. Gledajo, da dajo od sebe vse, ko živijo. Ko pa umrejo, opravijo to vse, brez hrupa. In čeprav so bolečine pri karakteristični strašne, človek ne sme pri tem dati niti glasu iz sebe; treba je gledati na to, da je tudi smrt na neki način lepa.«

BOGDAN POGACNIK

Ko se mi je ob koncu podpisal v beležnico, počasi in slovesno, kot so stare črke kandži, sem se opravičil češ: »Ali vam je nadležno biti slaven?« — pa se ni niti pritožil, čeravno je dodal: »Včasih sem se res podpisoval tudi po tri ure skupaj.« Še več: imel sem skoraj občutek, da je vse to opravljal z zadovoljstvom; ne toliko sebi, kot Japonski v čast. In vendar mi je Akira Kurosawa, slavni japonski filmski režiser, ki ga je pred kratkim ob 75-letnici svetovne kinematografije predsednik Tito skupno z desetimi drugimi največjimi so-dobnimi režiserji na svetu počastil z odlikovanjem, na vprašanje, če mu je bilo to odlikovanje v čast, odvrnil, da je nanj res ponosen, da pa se je japonska vlada šele ob tem jugoslovanskem odlikovanju zavedla, da ima doma japonski film.

Kurosawa, ki je prišel na prvi obisk v Beograd z enodnevnim zamudo zaradi stavke na rimskem letališču, so novinarji kar oblegali, pa tudi protokolarnega programa je imel precej, vključno poslovne pogovore na Jugoslavija-filmu in predstavitev publiku pri večerni predstavi v kinematografu »Adriana«, kjer je na programu njegov najnovejši film »Dodeskaden«. Nekeje v predmestju Tokia žive ljudje nagnjeni pod papirnatiimi in pločevinastimi strehami zaslinih barak. Nihče med njimi ni srečen, skoraj nihče tudi ni normalen. Stara ženska moli za ozdravljenje svojega duševno zmešanega sina. Žena neplodnega moža vsako leto zanosi z drugim. Pohotni stric posili 16-letno nečakinja. Vsi čakajo na nekaj, kar ne bo nikoli prišlo.

Žile na rokah

Pripravljen na vse, je odgovarjal Kurosawa, ko sem se pogovarjal z njim sam, skupno s surajevskim avtorjem njegove filmske monografije in nasploh na na širši tiskovni konferenci. A ves čas je ohranjal tudi neko vzvišeno, suvereno utrujenost in na vprašanja, ki mu niso bila do kraja jasna, tudi ni odgovarjal. Ob koncu pa mi je v primerjavi z nekaterimi drugimi, ki se jih je poskušal otresti — dejal, da bi se z mano še pogovarjal in da bo v kratkem prišel v Jugoslavijo za dlje časa s svojim sinom. Morda me je približalo tudi to, ker sem mu omenil, da sem se na Japonskem že pogovarjal z lani umrlim Nobelovcem Kawabato. Sicer pa je bil med pogovorom v obraz ves čas negiben in črni naočniki so mu notranost še posebej zakrivali. Le z roko je tu pa tam naredil odmerjeno kretanje. Pa še z rokami je najraje počival, tako da sem lahko ob blizu gledal njegove postarane žile na rokah, ki se jih je lani, prav takrat, ko sem bil na obisku na Japonskem, tako sem bral v časopisih, poskušal v neuspelem samomoru prerežati.

— Na Japonskem se vam tradicija povezuje z moderno civilizacijo. Ali ste to pri ustvarjanju filmov čutili kot dopolnjevanje ali konflikt? — sem začel pomenek.

»Na Japonskem je to nekaj naravnega. Vzgojeni smo, da ljubimo tradicijo, a hkrati sprejemamo vse novosti, ki nam ustrezajo in ki se popolnoma vključujejo v naše življenje. Zgolj v tem ne vidim konflikta,« je odvrnil Kurosawa.

»O tem so na Japonskem zelo različna mnenja. Moje osebno mnenje je, da misel o tem, da je človeka treba narediti srečnega in mu dati moč, da to v življenju doseže. Zato sem v svoje filme vselej vnašal željo po človekovi sreči in moči.«

— A kaj vam je sreča in moč?

»Mislim, da je sreča to, da vsi ljudje, ki se rodijo kjerkoli na svetu, živijo dobro in

da imajo vse, kar je za življenje potrebno. Moč pa izhaja že iz tega, da se človek rodi in da obstaja kot človek.«

Življenje je povezano s poezijo

—Kaj se vam rodi najprej: slika ali ideja?

»Ko razmišljam, se mi izmenično prikazujejo zdaj slika zdaj ideja.« je govoril Kurosawa in pri tem s konicami prstov nakazal to prepletanje. »Vzporedno, ko raste ideja, raste tudi slika, dokler ne pride do uresničevanja v filmu.«

— Kako delate, kako se odločate?

»Ko dobim idejo, najprej uredim osnovne priprave glede tehničnih možnosti, zatem pa gledam, da film čimprej naredim, vendar tako, da naglica ne škodi kvaliteti. Kviliteta je še vedno prvo.«

— V vašem filmu »Rashomone« ste na izreden način povezali poetično legendo in vsakdanji realizem. Ali se vam zdi, da to drug drugemu ne nasprotuje?

»Življenje in poezija gresta vame vselej skupaj. Na prvi pogled je to zelo težko razumeti, zlasti če stvari gledamo z vidika vsakdanjega življenja. Često se tega niti ne zavedamo. Tudi zame je bilo v začetku to težavno dojeti. Ko pa sem se enkrat do te predstave dokopal, sem to tudi skušal prikazati v filmu. Življenje je neločljivo povezano s poezijo.«

Tako mi je odgovoril, a pri naslednjem vprašanju je kratko in jedrnat, skoraj po vojaško odrezal: »Prvi je režiser, in njemu se vse podreja.« je postavil, ko sem ga po-baral, če gleda odnos med režiserjem in igralcem priredno ali podredno. Glede tega, če se japonski igralci bistveno razločujejo od drugih igralcev po svetu, je odkimal z glavjo: »Osnovna mentaliteta japonskega igralca ni drugačna, kakršno imajo sicer igralci drugih narodnosti.«

— Ali svoje igralce ljubite?

»V glavnem delam filme z moškimi in neprimerno bi mi bilo reči, da moške ljubim. Rad pa imam vsakogar, ki dela dobro, ne glede na spol in narodnost.«

Podrobneje glede na vprašanja, kako poskuša iz igralca izvleči najboljšo, sicer ni odgovoril, menil pa je, da je z vsemi igralci v tovariškem stiku. »Zvečer gremo skupaj jest in pit in se porazgovorim. Poskušam jih razumeti in želim, da oni razumejo mene.«

Pozneje je omenil, da bo tudi v prihodnjem filmu spet delal s svojim dosedanjim najbolj znanim moškim igralcem Toshirom Mifunejem. Zakaj?

»Da bi ljudje postali prijatelji, je treba dolgo časa. Za dobro delo je prav tako potrebno veliko časa. Zato poskušam dobro delati predvsem s tistimi igralci, ki jih že dolgo poznam.«

Skupščina mesta Zagreba (z natančnim naslovom: v roke predsedniku) in mestna konferenca zveze mladine Zagreba sta februarja dobila pismo zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne. To pismo je v celoti priobčil list zveze mladine Zagreba Omladinski tjednik. Pismo se glasi:

»Na peti redni skupščini ZZB NOV Zagreba smo med drugim sklenili, da vam bomo predlagali, naj bi kaj storili v zvezi z dejavnostjo disko klubov v Zagrebu. Vsa krajevna združenja borcev na vseh svojih sestankih poudarjajo, da so disko klubi le-ga kriminala, narkomanije, prostitucije in drugih antisocialističnih dejavnosti. Hkrati so legla raznih bolezni, ker so sanitarno-higienske razmere v njih na takšni stopnji, da se borci velikokrat sprašujejo, kdo neki jim je dovolil delovati v takšnih razmerah. Sklep naše skupščine v mestu nas zavezuje, da vas zaprosimo, da bi storili potrebne korake pri pristojnih organih, tako da bodo prenehali celotno škodljivo delovanje v teh klubih in da bodo njihovo delovanje povsod, kjer bi bilo to potrebno, prepovedali. Prostore takšnih klubov bi morali dati na voljo za namene, ki bodo varovali mladino pred vsemi negativnimi pojavi, do katerih prihaja v sedanjih disko klubih in v podobnih okoljih. Prosimo vas — zaradi naših dolžnosti do borčevskih organizacij — da nas seznanite z ukrepi, ki jih boste sprejeli.«

Dajte kaj novega

To ni prva kritika disko klubov, vendar jo je tokrat izrekel zelo ugleden forum, in zdaj že kakih deset dni tečejo o njej zelo žolčne, a tudi nasprotujoče si razprave. Zlasti med mladimi ljudmi v Zagrebu. Akcije doslej še niso sprejeli, vsaj ne v tem smislu, da bi zaradi omenjenega pisma katerega od zagrebških klubov zaprli. Reagirali je samo Omladinski tjednik, ki je pod naslovom Borci za nas približil celostransko, zelo polemično besedilo avtorja Hilda Biščevića. Avtor, z njim pa tudi Omladinski tjednik (ker je avtor namestnik glavnega urednika) v osnovnih težah takole ugovarja pismu borcev:

»Disko klubi, zaradi katerih se razburjate, ravno tako motijo tudi nas. Tudi zveza mladine nima nič z njimi, verjetno nam zaradi tega tudi pišete in želite, naj vas podpremo v vaši akciji. Hkrati nas neizirate... Spotikate pa se ob Panto ali katerikoli

Boječa kritika

Najverjetneje je, da se bo z zagrebški-mi disko klubi kaj zgodilo. Flaz pogovorov o njih se je že sprožil. Ali se bodo dogodki razpletali v skladu z nameni borcev ali v okviru same mladinske organizacije, ta tre-

AKIRA KUROSAWA:

»Samuraji so naučeni častno živeti in častno umreti«

JOZO PULJIZEVIĆ

Staro in novo v zgodovini glasbe

Mnogokrat nas v sodobni literaturi, umetnosti ali glasbi pritegne kakšen poseben pojav, kakšen poseben problem in nas navede k razmišljanju — je to posebnost našega časa ali je to vendarle nujna posledica vrtenja zgodovinskega kolesja. Postavi nas pred vprašanje, kako je bilo s tem pred stoletji, ali nam lahko zgodovina postrže s poučno paralelo, ali nas more podučiti s kakšnim splošnejšim spoznanjem. Maksimalj ostanemo brez odgovora, saj se sleherno zgodovinsko obdobje izoblikuje na temelju posebnih časovnih razmer in situacij, ki se v podrobnejših praviloma ne ponavljajo. Določene stalne zakonitosti pa vendarle so in tako nas včasih presenetijo spoznanja, da se je v takšnem ali drugačnem položaju naš svet že tolikokrat poprej znašel in ga tudi preživel.

Mislím, da se ne motim, če kot eno najbolj aktualnih vprašanj današnjega umetnostnega sveta postavim razmerje med starim in novim. Dandanes smo tudi v glasbi sočleni s tako raznoobrazno in napeto situacijo, ki jo lahko po reakcijah ustvarjalcev, poslušarjalcev in občinstva mirne vesti ocenimo za krizno. V današnjem čustvenem, aleatoričnem, magnetofonskem, konkretnem in elektronskem glasbenem, lepljenem in glasbeni tester to so vse polni podobne glasbe, ki nas navdajajo z grozo — ne sami po sebi, marveč zaradi zmešnjave razlag in kritik, ki jih povzročajo. Tradicija in napredek, konservativci in avantgarda . . . Mnogi starejši skladatelji, ki so mladim čutili veljavi za napredne, se obračajo proti avangardi sedanjosti, posamezni tradicionalisti spoznavajo razvojno nujno in začenjajo zagovarjati nove tokove, mladi rod pa — ali v zavestnem prepičanju ali v modnih težnjah bit na vsak način moderen — brez predsodkov odidanja kompozicijske sestavine, ki so še do nedavna veljale za vrojene glasbeni umetnosti. Za vsem tem pa se dviguje veličastni aparat množičnih komunikacij, ki videl v konserviranju tradicionalne klasične glasbe ustvarja v absolutnem smislu nezdruživo situacijo, v kateri je prava glasba našega časa — primerjavi z njo potisnjena v drugorazredno vlogo.

Objektivni opazovalec zunaj tega glasbeniškega kaosa kaj lahko pride do sklepa, da so glasbi šteti zadnji dnevi: kult glasbene preteklosti resnično ne pelje do plodnih rezultatov za razvoj, kar pa mu more nuditi najnovejša glasba, je tako zelo drugačno od ustaljenega pojma glasbe, da mu ne daje najmanjšega upanja za razvoj glasbe v dojemljivih mu mejah.

Na vsa takšna in podobna razmišljanja nam daje zgodovina glasbe nedvoumno podkup: celotni razvoj glasbe je v bistvu samo prepletanje starega in novega, včasih harmonično uravnoteženo, včasih pa prignano do krizne situacije. Da, tudi v najbolj srečnih, klasičnih obdobjih glasbe razpoznavamo, kako se je novo nesvilišlo v hitotapljalno v tradicionalno glasbeno strukturo, sicer ne da bi revolucionarno trgalo zvezo s starim, a dovolj učinkovito, kot seme, katerega sad je pozneje izbruhnil na dan z vsega zgodovinskega aktualnosti. Spomnimo

Tudi o tem nam glasbena zgodovina nič konkretno govori. Ko je francoska arsa nova v začetku 14. stoletja z vpeljevanjem ritmičnih zapletenosti in kompleksnih odnosov med različnimi besedili v gotskem motetu dobila širok razmah, je moral leta 1322 kapež Janus XXII. izdati poseben odlok, s katerim je prepovedal kompozicije, nove šole v cerkvi, kar se mu seveda ni posvetočilo. Slabe tristo let pozneje so na podobna ali še hujska zavražanja naleteli poskusi, v katerih so skladatelji tudi besedi, njeni predravnosti in njeni čustveni vsebini njeni pomen in s tem zakramirali razvoj glasbe v barok. To sta bila predvsem Carlo Gualardo da Venosa in Claudio Monteverdi, medtem ko je eden od utemeljiteljev zgodnjeharocnega recitativnega sloga, Giulio Caccini, te novosti zapelj tudi v nesluvo svoje programske zasnovane kompozicijske zbirke: *Le nuove musiche* (1601 ok. 1602). Prelom med renesanso in barokom se je ilustrativno ponovil v prvih desetletjih 20. stoletja — na eni strani Stravinski v Parizu, na drugi Schönberg na Dunaju. Križna narava položaja, v katerem se je znašla glasba ob prehodu iz 19. v 20. stoletje, nam je še zelo blizu in jo lahko dojamemo v vseh njenih razsežnostih. Potrebno pa se je seveda spomniti, da tudi drugi veliki prelomi v zgodovini

Pogovor

Pred dnevi se je sešel založnik Osrednji predmet njegovega pretrga leto. Ker pa je določanje in uravnavljanje cen v veliki meri odvisnosti od denarne moči založnika, je bilo potrebno v zadnjih nekaj dneh založnika zbirati podatke o denarni moči založnika. Zato je bilo potrebno v zadnjih nekaj dneh založnika zbirati podatke o denarni moči založnika. Zato je bilo potrebno v zadnjih nekaj dneh založnika zbirati podatke o denarni moči založnika.

Po logiki, kajpak, da je potrebno zbirati podatke o denarni moči založnika. Zato je bilo potrebno v zadnjih nekaj dneh založnika zbirati podatke o denarni moči založnika. Zato je bilo potrebno v zadnjih nekaj dneh založnika zbirati podatke o denarni moči založnika.

Takoj na začetu lahko povemo, da je bistvena poteza sanacijskega načrta, ki se ga je oprilek sedanje vodstvo založilo, namistoniti se na lastne moči in iznajdlivost, da bi — tako usposobljenim članom družbe — na pomoč zares hasnila. Temu edinu vzagotegovju seveda naj nas — namitu vzagotegovju — glasnelost izraza je v načelu brzko — edino naravno pot do gospodarske utrditve — bo neogibno sledilo tudi vzagotegovju knjižnega programa, posebno lepovslovnega. Neposredni učinek tega sanacijskega prijava, katerega izhodišče je gospodarska nujna, je torej na dlani.

Ko so se pri zalobzi Mladinskih knjiga zdločali za ta ali drugi način zdavljanja krize, pa je očito obstajala tudi ravno nasprotna inaičia: njeno izhodišče ni bila gospodarska nuija, temveč nuija kulturnega poslanstva zalobze. Po tej inaičii - lahko sodimo - knjižnega programa tudi v tem položaju zalobze za nobeno ceno ne bi smeli zoevati. Zalobzo, ki bi seveda tudi sama morala iskati boljših lastnih načinov in prijemov delovanja in poslovanja, naj bi odločilno podprle druge tri temeljne organizacije celotnega podjetja. Pač po logiki, da je zalobza v preteklosti tudi soustvarjala

glasbe, zlasti v začetku 14. in ob koncu 16. stoletja niso pomenili nič manjših pretrsov ustvarjalskega mišljenja in glasbeno estetskih norm kot ta zadnji, katerega posledice občutimo danes.

Prav pesenjak bi bilo, če bi napisnil ekskurz v besednjak, s katerim so nasprotniki novega vedno doselej upravljevali svoje kritike; vselej bi naleteli na podobne besede: kot kršitev proti starim dohram pravilo, grobot, nepriljetnost za uho, tvačenje zmede, pomankljivosti; oziroma nedovršenost. Giovanni Maria Artusi, žolčni kritik Monteverdijevih madrigalov, ki obiluje s takšnimi pojmi, je v tem smislu svoje kritično teoretično delo tudi naslovil: *L'Artusi, ovvero Delle imperfezioni della moderna musica* (1600). Artusi ali O pomankljivostih moderne glasbe! Pri tem je šlo praviloma za dvoje vrst očitkov: kršitev pravil in nepriljetnost za uho. Prva vrsta je normativna, druga opisna, druga psihološko-estetska. Zgodovina nam pravi, da je obobe relativno in spremenljivo. Sprijemljajmo se na to, spreminja se tudi pojmljenje legeja in norme. Vidimo torej, da tudi pri pravi drugo ni stalno in oprijemljivo, časovno: se izmika kontroli in nam uhaša iz kot. Tudi za sodbe o najnovjšem v glasbi nam ne daje trdnih meril in tako nam sije kot prej ostaja le čas tisti, ki sodi zanesljivo in pravilno. To pa je že stara resnica.

Zdravljenje bolne založbe

niranja založbe. To zdravljenje bo dolgotrajno, a, če bo uspešno, tudi dolgoročnejsše stvarno, kot so stvarne zdajšnje številke, ki določajo sedanji nezavidljiv položaj založbe.

Ivan Bizjak nam je govoril o številkah. Naša dediščina, je dejal, so velikaanska vezana sredstva: v zalozah (23 milijonov N din), v pripravah (12 milijonov N din), v kupcih – obrokarijah, ki jih kreditira založba (28 milijonov N din). Skupaj imamo TOŽD zalozba 63 milijonov N din vezanih sredstev, virov (kreditov in lastnih obratnih sredstev) pa 43 milijonov N din. Razlike, to je primanjkljaja, je 20 milijonov N din narjave.

Milijardo starih dinarjev primanjkljaja bo založba, kot si je zastavila nalogo, pokrila z lastnimi sredstvi, ob drugi milijardi pa pričakuje pomoči od zunaj.

In kako — je sledilo vprašanje Ivanu Bizjaku — bo založba naskočila na prvo milijardo?

Z zmanjšanjem vseh sredstev in zmanjšanjem vseh stroškov, od prvo sodne prodaje zaloge (23 milijonov N din na mesec) v tem letu in ob upoštevanju tudi letošnje proizvodnje zbliti na 13 milijonov N din) ter zmanjšanje vseh sredstev v pripravi (± 12 milijonov N din na 10 milijonov N din). Od druge pa znižanje režij- skih in proizvodnih izdatkov. Stopnje ni- žanja let-leh, ki so si potek zamislili, so- nastajajo leta 1973 za 9 odstotkov, leta 1974 za 10 odstotkov, leta 1975 za 11 odstotkov. Na namen bodo, na primer, obrabljene so- bodne dohodke zaposlenih na ravni iz leta 1972 še v leto 1973 in 1974, Hkrati pa bodo zmanjšali število zaposlenih za 30 ljudi (zda) 212). Odpravili bodo vse notranje su- bvenije za knjige, izvenšni (letos) se pe- rioidiko: Gioibana, Pionirja, Pionirska list- nina, revijo Proteus in revijo Otok in Mladina, za program leta 1973 so založba, za leto 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598,

Vse ob tem v naslednjih dneh lahko občitajni in knjig željni bralci pričakujemo pri Mladinski knjigi številne prodajne akcije. Kot je povedal Ivan Bizjak, bo na domala vsa slovenska gospodinjstva (kakih 200 tisoč naslovov) prišel katalog vrednih knjig, ki zalozba ima na zalogi. Akcije bodo zložbo, ki jo izdaja slovenska založba Veleenje. Prodajne službe pa bodo kupoam na štiri kupljene knjige po eno zastoj. Ob letošnjem kulturnem prazniku so šole, poverjeniki, akviziterji in knjigarnarje to akcija menda že začela. Te in podobne prijeme označuje direktor zalozbe kot »boljšo stimulacijo prodajalcev in kupcev«.

In kaj pričakuje založba ob vseh teh svojih privrazenjavih od družbene skupnosti? smo povprašali Ivana Bizjaka.

— Skupščino občine Center, njen rezervni sklad, smo zaprosili za 3 milijone N din dolgoročnega kredita, banko pa, da bi nam za 504 milijone starih dinarjev kratkoročnih kreditov spremenile v dolgoročne. Pa še republiko kulturno skupnost je založba zaprosila za 319 milijonov starih dinarjev subvencij. Računamo na dodelitev vsaj

100 milijonov st. din (lani smo jih dobili 60).

Ob ten zadnjih stevilkah se je trezni in stvarni računalnik v Ivanu Bizjaku razveljal: — Produciramo po vrednosti in včasih tudi po številu skoraj polovico programa vse naših zalob, torej nosimo tudi težo polovice vseh nebeneficiranih obresti, delitev družbene pomoči pa tega še zdaleč ne upošteva. Milinski mladinski knjiga je med dvema mladinskima momma: ekonomsko nujno ter dvojnimi kulturnimi poslanstvom: kot zaloba nasploh in še kot zaloba, ki edina specializirano posreduje na področje kulturne vzgoje in šolstva mladih. Družba iz tega sveta, kar zadeva družbeno

bratru jo presoja skozi dvakratno srogo lu-
po. Grešila je, tega ne moremo in nečemo
zanikati (zguba za Elle-Ona itd.), ampak v
svojem razgledu letih obstoja je storila to
ki veliko poškoduje. Ne nasadnje tudi zato,
ker je bila velika ljubiteljica v Sloveniji in
brda tudi v Jugoslaviji. Ta družba od nje
zato tudi veliko pričakuje. Ali pa je mogoče
pričakovati, da bo založba, ki jo vodi sam
mo zbirko Moja knjižnica, ki rabi slovenski
mladini za obvezno berilo – na svoje stro-
ške (obrestna mera!) vzdrževala 335 naslov-
ov na zalogi tri, štiri, pet let? Ali pro-
svetne oblasti, če ostanejo samo pri tem
zgodu, ne bi moge z dolocenimi normati-
vi obvezati šolskih knjižnic, da redni navi-
naših knjig? Od štiri sto matičnih osemnih
šč jih sto sodeluje z nami dobro, celo ed-
ilčno. Kaj pa preostalih tri sto?

Tekoči knjižni program smo letos razdelili v A in B skupino. Pod A bomo izdali 33 domačih in 30 tujih leposlovnih knjig. Pod B ostaja še 13 domačih in 11 tujih naslovov. Za teh 44 knjig prosimo subvencijo pri republiški kulturni skupnosti. Izšle bodo, če jo bodo dobile.

Vsega bomo letos natiskali 190 knjig, razen beletristike še učbenike, priročnike in drugo strokovno literaturo. Tudi splošne odnose z avtorji in zadeve z avtorskimi honorarji.

rarij, zapišite, prosim, bomo normalizirali.
 Kaj pa knjiga, smo vprašali Ivana Biz-
 jaka za sklep, kako naj zapišemo o knjigi,
 kakšna naj bi bila knjiga, da bo ustrezala
 namenom finančne še bolj, komaj zdaveč-
 e se založbe? Najbrž v njen knjižni pro-
 gram ne bo prišlo nič, kar bi pomenilo fi-
 nančno tveganje – tako po širini izbora kot
 po širini eksperimenta?

Avtorjem dobrih poljudnostnastvenih in informativnih del ostajajo vrata široko odprta, je odgovoril Ivan Bizjak. Tudi klasa. Izbor iz sedanjega nastajajočega lepa slova pa bo, kot smo razbrali iz njegovih besed, strožji. Manj izdanih del, pa v posameznih primerih morda večje naklade.

*

Ivan Bizjak je prepričan o pravilnosti tega, kar so si v založbi Mladinska knjiga naložili v izpustitvi. Tisti, ki nam je žal vsake ovire med zalozbo in dobro knjigo, ker je to ikratni ovira med dobro knjigo in bralcem, pa se moramo prepričati o neobginitosti tega, kar pri Mladinski knjigi že izpušujejo, in upati, da bo ta neobginitost čez nekaj let rodila tudi neogiben uspeh.

JOŽE SNOJ

OSKAR DOLENC: SOLIST

Pogovori na Pobrežju

Občani si sami pomagajo

Ena najboljših krajevnih skupnosti v mariborski občini — Kako se zaostalo predmestje spreminja v sodobno mestno četrt

Ko so na Griniču postavili prve stanovanjske bloke, je bilo šele videti, da se Pobrežje dotika mesta, da je to mestni del, ki se je dolga leta širil in razvijal tako, kot je najbolje vedel in zmogel; se pravi, mestno središče ni kaj prida storilo za načrten razvoj, če ne bi Pobrežani zadnja leta sami zavijali rokavov in se lotili dela s skupnimi močmi, samoprispevkami in solidarnostjo.

Samouprava brez birokracije

Pobrežje z Zrkovci, Brezjem in Dogošami sestavljajo krajevno skupnost »Avgust Majerič«. Kako tukaj delajo, načrtujejo in izvajajo velike akcije, smo povprašali ljudi, ki so vsa leta prizadevali v svetu krajevnih skupnosti in v družbenopolitičnih organizacijah in društvih. **Stefan Kek**, predsednik sveta krajevnih skupnosti, je takole opisal ta del Maribora: »Smo velika krajevna skupnost, v kateri živijo zvečine delavci, nekaj pa je, kot na primer v Brezju, Zrkovcih in Dogošah, tudi kmetov. Naša skupnost ima 19 tisoč prebivalcev in je glede tega enaka marsikateri občini v Sloveniji. Če tukaj ne bi bilo delo sveta in vseh drugih družbenopolitičnih dejavnikov tako strnjeno in povezano, kot je, bi težko zmagovali delo in naloge, ki jih ni malo.«

— Poznamo občine, kjer je manj prebivalcev, pa imajo veliko uradnikov in režije. Kako zmorete opraviti vse delo?

Jože Kuntnar, sekretar osnovne organizacije zveze komunistov, ima na takšno vprašanje, preprosto odgovor: »Pri nas imamo tri uslužbenke za 19 tisoč občanov. To so sekretar sveta krajevnih skupnosti, računovodkinja, ki je hkrati administrativka, in tovariš, ki skrbi za splošni ljudski odpor. Kljub tako majhnim resnim prevzemanjem akcij vse breme komunalnih služb, nase, povrh tega pa še veliko drugih nalog. Odlodili na je samoupravna organiziranost v krajevni skupnosti, kjer je naša partijska organizacija gotovo opravila svoje delo. Teža vsega dela leži na približno 40 članih organizacije in nekaterih aktivistih. To je gonilna sila. Nič se ne zgodi na Pobrežju, da ne bi bila partijska organizacija pri tem prisotna in dejavna.«

Je v veliki občini samouprava dobra?

Mariborska občina sodi med največje v Sloveniji. Zanimivo je zaradi tega zvedeti, ali ima v taki občini krajevna samouprava svoje mesto, ali se lahko uveljavlja in razvija? Pobreška krajevna skupnost je dobro zastopana v občinskem svetu za krajevne skupnosti, saj je njegov predsednik **Ivan Sluga**, ki izkušnje iz neposrednega dela pobreške skupnosti lahko primerja s drugimi v občini: »Ob združitvi treh mariborskih občin, pravi Ivan Sluga, smo takoj ugotovili, da je velikost občine takšna, da bi jo bilo težko obvladati brez krajevnih skupnosti. Če takrat je bil pri občinski skupščini ustanovljen svet za krajevne skupnosti, ki je politično izvršilni organ in preko katerega se oblikuje politika in razvoj krajevnih skupnosti. Danes ugotavljamo, da smo naredili velik korak naprej, ko smo se odločili za krepitev krajevnih samouprav. Zelo smo lahko zadovoljni z razvojem krajevnih skupnosti. Če vzamemo samo en podatek: krajevne skupnosti so v teh letih, kar je skupna občina, vložile v razna dela več kot 100 milijonov din, pri čemer je bila občina udeležena le z okrog 10 milijoni. Razmerje je torej 1:10 v korist krajevnih skupnosti. Popolnoma so opravile svoj obostoj.«

— Kakšna bi torej bila politična ocena krajevnih samouprav in občinske politike?

»Zelo dobra,« pravi **Slavko Zakršnik**, sekretar krajevnih konferenc SZDL na Pobrežju. »V tako veliki mariborski občini, kakršna je, najbrž ne bi mogli uspešno reševati vseh vprašanj, če ne bi bilo tako dobro organiziranih krajevnih skupnosti, kot je na primer tudi naša. Kje so motivi za uspešno delo? Ti so v velikem angažiranju manjšega kroga aktivistov. To je ugotovitev in hkrati tudi kritika, ker še nismo dovolj razširili samoupravljanja. Krajevno samoupravo bi morali še mnogo bolj razviti in pritegniti občane k odločanju. Tu gre za skupščino ali odbor delegatov v krajevni skupnosti, ime ni pomembno, pač pa vsebina. V socialistični zvezi smo že storili korak naprej, v krajevni konferenci smo bolj ali manj že uveljavili delegatski sistem.«

»Za dobro delovanje krajevnih skupnosti je pomemben tudi prispevek drugih organizacij in društev. Društvo imamo okrog dvajset,« razloži **Stefan Kek**. »Tudi v svetu KS je že v določeni meri uvedeno delegatsko zastopstvo, zelo pomembno pa je delovanje komisij, med katerimi zlasti izstopajo komisija za družbeni standard in urbanizem, finančna komisija in komisija za socialno delo. Če vzamemo delo komisije za socialno delo, potem je treba vedeti, da sodeluje z delom vseh podobnih komisij pri reševanju kriz, upokojenosti, zvezi borcev in drugih organizacijah. Imamo seve tudi patronažno službo. Na našem območju imamo 147 socialnih podpirancev in ni primera, ki ga ne bi takoj registrirali in reševali.«

Vaš zaklad

knjige
PREŠERNOVE DRUŽBE

»Neverjetna je ta sinhroniziranost,« meni **Helmut Kovač**, predsednik krajevnih konferenc SZDL. »Pri krajevni skupnosti je komisija, ki združuje delo vseh drugih, ki se ukvarjajo s socialnimi vprašanji. Na prvem mestu moramo pohvaliti poverjenike RK po ulicah, ki so veliki entuziasti. Takoj sproti rešujejo vse zadeve, obiskujejo hudo bolne na domu, grede k ostarelim občanom na dom ob raznih praznikih in jim raznosijo darila. Rekel bi: fantastično!«

V pobreški krajevni skupnosti je kljub sprepleteni dejavnosti organizacij in društev celotni sistem krajevnih samouprav izredno strnjen, povezan in dejaven. **Ivan Sluga** pravi: »V naši krajevni skupnosti ne poznamo delovanja po več tih, poznamo kolektivno delo. In če tega ne bi bilo, naša krajevna skupnost ne bi dosegla tolikšnih uspehov, kot jih dosegla.«

— V vašo skupnost se ljudje priseljujejo. Ali prišleki dolgo stoje ob strani?

Jože Kuntnar: »To je različno. Nekateri se vključijo deset let, drugi se vključijo že čez pol leta.«

Helmut Kovač: »Pobrežje je imelo pred vojno devet tisoč prebivalcev, danes jih je deset tisoč več. Mislim, da je dobro delo in organiziranost treba pripisati partijski organizaciji. Danes se mnogi odbori in organizacije obračajo na partijsko organizacijo za pomoč pri kadrovskih vprašanjih.«

Jože Kuntnar: »Nekateri delujemo tukaj že od osvoboditve dalje. Ponavljajo se stara hiba, na šahovnici smo in si izročamo funkcije. Iščeemo nove ljudi, hočemo razbiti zaprtost. V zadnjem času se nam je to že posrečilo, želimo storiti še več.«

Program za asfalt in naslednjih deset let

Najbolje se uspehi krajevnih skupnosti Pobrežje pokažejo v komunalnih delih, čeprav je treba razumeti, da vseh uspešnih solidarnostnih akcij ne bi bilo, če na Pobrežju ne bi bili tako dobro organizirani kot samoupravna skupnost. Pri komunalnih akcijah je gonilna sila skupnih zamisli in odločitev **Daniela Jurčiča**, tajnika sveta KS.

»Na začetku leta 1970 je bil izdelan program razvoja za območje naše krajevnih skupnosti,« razloži **Daniela Jurčič**. Ta program zajema graditev vodovoda, javno razsvetljavo na 118 ulicah, asfaltiranje vseh cest in ulic, graditev preskrbovalnega središča na Griniču II, ki bo zajemal blagovno hišo, dom družbenih organizacij, zobno ambulanto, pošto, restavracijo in več drugih objektov.«

— Program temelji na oblikovanju mestnih jeder v krajevni skupnosti, na tako imenovanih žariščih?

»Da. V zadnji fazi predvideva naš desetletni program,« pravi **Jurčič**, »graditev rekreacijskega središča, se pravi treh bazenov, avtokampa in podobnih objektov. Gre za Strazunski gozd, ki je zaščiten kot rezervat za te namene.«

Stefan Kek: »Na svetu krajevnih skupnosti so bila v zadnjem obdobju pretežno komunalna vprašanja, kar je razumljivo, saj je bil naš mestni del v velikem zastojku. Bili smo brez vodovoda in asfalta. Lani smo dokončno napeljali vodovod po vseh naših cestah in ulicah, ki jih je na našem območju 124 v dolžini 48 km 620 metrov. Vodovod smo zgradili s samoprispevkom občanov in pomočjo občinske skupščine. Letos smo se odločili za samoprispevek za asfaltiranje vseh ulic in prepičani smo, da bo akcija uspešna.«

Daniela Jurčič, ki je sredi teh akcij navdušen svoje sodelavce, lahko poudari, da vseh podatkov, ki izpričujejo veliko solidarnost Pobrežanov. Poleg samoprispevka za šolo in otroške vrtnice, s čimer bo tudi Pobrežje v celoti rešilo problem šolskega prostora, otroških vrtnic in jasli, je bilo v zadnjih treh letih takole: »Vseh krajevnih skupnosti je sklenil s vsakim občanom pogodbo, s katero so bile določene dodatne obveznosti za vodovod in asfaltiranje cest. V krajevni skupnosti je bilo 7 posebnih odborov, ki so se ukvarjali z graditvijo vodovoda. Za asfaltiranje cest, ki bo trajalo letos in prihodnje leto, pa imamo 9 odborov sosesk.«

Vodovod, ki smo ga napeljali na 124 ulicah in cestah, je stal blizu 10 milijonov 500 tisoč din. Občani so zanj prispevali s prostovoljnim delom, v denarju pa 2,1 milijona din, ostalo podjetja ter občinska skupščina.

Samo devet ulic je pri nas asfaltiranih, tako da jih ostane še 115, ki so sedaj makadamske in povečini zelo slabe. Predračunska vrednost za asfaltiranje vseh cest in ulic znaša 14 milijonov in 90 tisoč din. Občani bodo prispevali 8,25 milijona din v denarju, delovne organizacije 1,17 milijona din in občinska skupščina 2,8 milijona din. Asfaltiranje ulic je tako rekoč že pred vrati.«

Občan najbolj zaupa vase

Pobrežje bi lahko še dolgo ostalo zane-marjeno predmestje, če bi se zanašalo na komunalne ureditve od zunaj. Prav skrb in zavest občanov tega mestnega dela, da čim bolj samoprispeva, je botrovala vsem sedanjim solidarnostnim akcijam.

O tem pravi **Ivan Sluga**: »Če bi po redni poti čakali na rešitev, na vse te dobrine, bi jih še dolgo ne imeli. Ker pa hočemo naši občani imeti urejen tudi ta del mesta, v katerem živijo, se odločajo za samoprispevek.«

»Ta prispevek niti ni majhen,« poseže vmes **Daniela Jurčič**. »Povprečno bo vsaka hiša prispevala okrog 2.900 din!«

To je zdaj edina realna pot,« nadaljuje

Ivan Sluga. »Vsakdo se odloči za prispevek zato, da bi te dobrine čimprej imeli. Da pa mestne komunalne službe in delovne organizacije svojega dela niso opravile, kaže tudi komunalna zaostalost Pobrežja. Seveda je tu vprašanje njihovih sredstev, ki ne za-dočajo. Dragemu vzdrževanju se moramo ogniti, pa tudi ceste dokončno urediti, zato smo se odločili za to veliko akcijo.«

— Pa bo zmerom tako? Bo občan ne-prekinjeno prispeval? Kaj storiti, da bi bila krajevna samouprava tudi gmojno močnejša?

»To je drugo vprašanje,« sodi **Ivan Sluga**. »Mislim, da bi morali biti krajevne skupnosti drugače opredeljene, kot so. V ustavi jim bo treba zapisati drugače mesto in jim z zakonom zagotoviti suverenost na lastnem območju — ne oblast, ampak suverenost! Z zakonom pa bi bilo treba tudi določiti stalne in trajne virov njihovega financiranja. Ne bo več mogoče rezati kruha samo iz proračuna.« In tudi gotovo ne bo mogoče stalno računati z dobro voljo občanov in podjetij. Treba bo stvari spremeniti.

Občutijo, da je svet krajevnih skupnosti vendarle preozko telo, da bi morali še bolj pritegniti prebivalce k upravljanju skupnih zadev. Razmišljali so, da bi oblikovali skupščino krajevnih skupnosti po delegatskem načelu. Odsvetovali so jim... Zdaj nemara ne bi več.

Pobrežje je izbralo edino možno pot, če hoče naprej. Občan najbolj zaupa vase, to je dejstvo, ki se potrjuje na Pobrežju.

DRAGO VRESNIK

V DOMU DRUŽBENIH ORGANIZACIJ NA POBREŽJU
Z leve proti desni: Jože Kuntnar, sekretar OO ZK, Slavko Zakršnik, sekretar izvršnega odbora krajevnih konferenc SZDL, Helmut Kovač, predsednik krajevnih konferenc SZDL, Stefan Kek, predsednik sveta krajevnih skupnosti, Daniela Jurčič, tajnik sveta KS, in Ivan Sluga, odbornik občinske skupščine ter predsednik sveta za krajevne skupnosti pri občinski skupščini Maribor.
Foto: B. Cerin

Strokovnjaki pojasnjujejo

Med strahom in znanostjo

Še o jedrski elektrarni Krško

Razprava, ki so jo naši strokovnjaki za jedrske elektrarne in atomistiko že imeli s prizadetimi prebivalci Krškega in Brežic, kjer bo stala naša prva jedrska elektrarna, se je zdaj vnela tudi na Hrvaškem. Zaskrbljenost pa tudi nepoznavanje problematike same sta seveda vznemirila prebivalstvo ob Savi od Krškega navzdol, svoje pa so k temu prispevali tudi nekateri časniki na Hrvaškem, ki so, blago rečeno, precej samovoljno in čisto neznanstveno interpretirali vso zelo zapleteno problematiko zaščite okolja v bližnji pa tudi daljni okolici jedrske elektrarne.

Vse to je v nekem smislu prislilo komisiji za razvoj jedrske elektrarne pri skupnosti jugoslovanske elektroindustrije, da je v Zagrebu sklicala širši sestanek številnih strokovnjakov s novinarji, da bi tako naša javnost lahko tudi preko tiska dobila verodostojne in tudi pravilne informacije o kompleksu, ki mu preprosto pravimo »jedska elektrarna«.

Na svetu je 112 jedrskih elektrarn

Ne bi ponavljali podatkov mednarodne agencije za atomsko energijo na Dunaju, po katerih so od 1954, do začetka lanskega leta v 15 deželah zgradili 112 jedrskih reaktorjev v jedrskih elektrarnah. Dalje, da je skupna instalirana moč teh elektrarn 26.848 megavtov, kar je trikrat več od celotne instalirane moči vseh elektrarn v Jugoslaviji in znaša 2 odstotka skupno instaliranih zmogljivosti vseh elektrarn na svetu. In naposled ne bi navajali tudi podatke, da prva jedrska elektrarna obratuje na svetu že polnih 16 let, ne da bi v vsem tem času prišlo do kakih hujših okvar ali nesreč.

Nasprotno, po podatkih ameriške komi-

sije za jedrsko energijo, ki med drugim bdi tudi nad varnostjo, ni od leta 1954, ko se je začel ameriški razvojni program miro-ljubnega izkoriščanja jedrske energije, pa vse do danes prišlo med 125 reaktorji (ne samo v elektrarnah) niti enkrat do onesnaženja okolja preko dovoljene meje, niti do katerega smrtnega primera.

Ugovore oziroma zaskrbljenost proti gradnji jedrske elektrarne v Krškem bi lahko razdelili v dve skupini. V prvi skupini pomislekov je onesnaženje zraka v radiokativnosti, v drugi skupini pomislekov pa je skrb pred zastrupitvijo Savi in njenih pritokov prav tako z radiokativnimi snovmi, še bolj pa strah pred morebitnim prevelikim ogrevanjem savske vode, ki bi utegnilo vplivati na ekološko in biološko sfero v reki sami.

Strokovnjaki so z dokazi, dosedanjim prakso in izkušnjami odločno spodbili te pomisleke. Tako prila dokumentacije o povečanju žarčenja zavolj dosedanjega obratovanja doslej zgrajenih komercialnih jedrskih elektrarn na svetu, da je povprečna doza sevanja, ki jo prejemajo prebivalci v okolici jedrske elektrarne, 1 do 2 odstotka doze, ki jo povprečno sprejemajo prebivalci našega planeta iz naravnih radiokativnih virov, oziroma je približno stokrat

manjše od predpisanih maksimalnih doz. Radiacijo merimo z mednarodno enoto rem(R). Človek, ki bi živel v bližini jedrske elektrarne, bi prejemal letno dozo v višini enega samega milirema (t. j. ena tisočinka rema), medtem ko prejme vsak človek že zaradi svojega sevanja kakih 20 miliremov. Pri enem rentgenskem slikanju zoba pa dobi pacient lahko kar 4000 miliremov, pri običajnih rentgenskih pregledih pa je ta doza še mnogo višja od 100.000 do milijon miliremov. Če ti primerljivi podatki torej nedvomno kažejo, kako minimalne so doze sevanja v neposredni bližini jedrske elektrarne in sta torej v tem smislu vsak dvom in strah odveč.

Minimalni radioaktivni odpadki

Toliko glede sevanja v ozračju. Glede onesnaženja vode z radiokativnostjo pa lahko tudi ta splet problemov nazorno prikazemo z naslednjimi primerjavami: v litru navadne vode najdemo 20–30 pikokuriejev radioaktivnosti, v litru morske vode je že 300 pikokuriejev, prav toliko pikokuriejev pa je tudi v litru piva, vtem ko ima liter mleka že 1400 pikokuriejev.

Jedrska elektrarna pa bi izpuščala konkretno v Savo en sam pikocurie na liter, pa kljub temu strokovnjaki že nekaj let natančneje raziskujejo Savo, njene pritoke in sploh vse podzemelske vode na širšem območju, da bi lahko na podlagi geoloških, hidroloških in drugih raziskav zares sleherni nevarnosti skrbili na minimum.

V vseh tehnoloških procesih, v katerih iz toplotne energije proizvajamo mehaniko, oziroma električno energijo, se pojavlja stranski proizvod v obliki odpadne toplote. Za odvajanje toplote uporabljajo pri tem hladilno vodo. Jedrske elektrarne v tem pogledu niso nobena izjema, vendar se ta problem oglašja pri jedrskih elektrarnah

v malce ostriši obliki kot pa pri klasičnih električnih centralah.

Tudi zaskrbljenost zaradi zvišane temperature Save in s tem v zvezi terminalnih učinkov na življenje v njej in okrog nje je neutemeljena. Srednje oglejte vodo reke Save bo neposredno za jedrsko elektrarno znašalo pri srednjem pretoku okrog 1°C. Zaradi naravnega izenačevanja temperature reke z okolico bo zvišanje temperature Save zaradi obratovanja JE Krško na meji med Slovenijo in Hrvaško znašalo v najugodnejšem primeru 2°C. Letne naravne temperature Save se gibljejo v mejah od približno 2°C do 24°C in zato ni verjetno, da bi, če k temu nihanju temperature pristojemo 2°C, zavoljo tega prišlo do neugodnih posledic za življenjske pogoje v reki ali pa do povečanja zamegljenosti v širši okolici Zagreba.

Sava ne bo pretopla

Če torej pogledamo na oba činitelja, ki naj bi vplivala na življenje v Savi in ob njej, to je odpadno radiokativnost, ki bo, kot smo že prej zapisali, minimalna in nevarna, tudi terminalni učinek v tem smislu odpade. Preravnava so namreč po svetu dokazala, da toplota vpliva na rečni plankton in lokalne vrste rib v reki šele, ko znaša temperatura reke na izhodnem kanalu iz elektrarne 35°C, pri tem pa naši strokovnjaki opozarjajo, da bi v najslabšem primeru, to je ob minimalnem pretoku, temperatura Save dosegla največ 29°C, torej precej pod mejo, ki bi utegnila vplivati na življenje v reki in okrog nje. Pri vsem tem pa strokovnjaki opozarjajo, da je dosedanje onesnaženje Save z drugimi, neatomskimi odpadki, že zdaj neprimerno huje in ogroža ali pa je že sploh ogrozilo življenje reke same.

Glede morebitnega onesnaženja ostalih voda, zlasti podtalnih voda in pritokov, pa so dosedanje geološke in hidrološke raziskave pokazale, da samo Krško polje na desnem bregu Save kot rezervoar pitne vode sploh ne bo ogroženo, ker bo jedrska elektrarna na levem bregu Save.

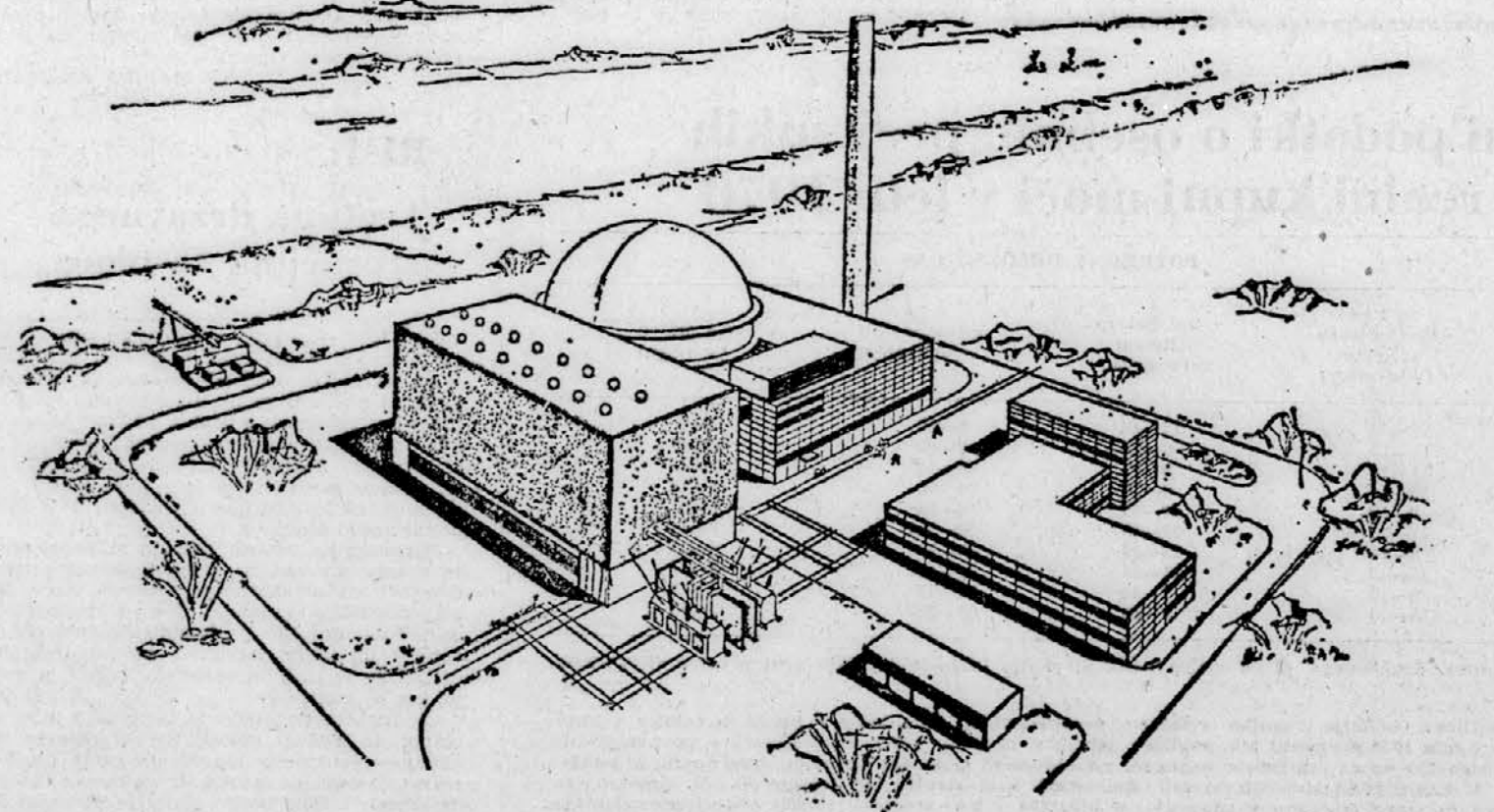
Vse podzemelske vode na levem bregu Save, kjer bo zgrajena jedrska elektrarna, pa tečejo v Savo in odtekaajo skupaj z njo.

Tudi drugod ob velikih mestih

Morda za konec še besedo dve o sami lokaciji JE. Nekateri ugovori proti tej lokaciji počivajo namreč na zaskrbljenosti, češ da je JE Krško locirana v neposredni bližini večjega mesta, konkretno Zagreba. Vendar proti tej zaskrbljenosti pričajo že doslej zgrajene jedrske elektrarne v bližini velikih mest. Tako je v Švici JE v bližini Berna, v Avstriji gradiljo jedrsko elektrarno v bližini Dunaja, medtem ko se Švedi pripravljajo na gradnjo tovrstne elektrarne v bližini Stockholma. Vsekakor v tujni omenjenih lokacij niso izbrali na pamet in brez vseh potrebnih predhodnih študij in analiz, pa tudi izkušnji po svetu in torej v tem smislu naša prva jedrska elektrarna ni nikakršna izjema.

Če torej razmislimo o vsem, kar smo narodili, potem je torej strah v vsakem oziru popolnoma odveč, odveč tudi zato, ker je morda jedrska elektrarna kot taka edina investicija na svetu, kjer gre kar od 20 do 30 odstotkov celotne vrednosti opreme izključno za varnost in preprečevanje slučajnega onesnaženja človekovega okolja. Če bi takšne odstotke terjali tudi od drugih, navadnih investicij, bi bilo zagotovo naše okolje čistejše, varnejše, pa tudi lepše.

DUSAN ZELJEZNOV

PROJEKT JEDRSKE ELEKTRARNE V KRŠKEM

KNJIŽNI ODMEVI

IZDAJA CANKARJEVA ZALOŽBA

LETO IV, STEVILKA 2

Urejuje TONE GLAVAN

Tone Pavček, odgovorni urednik

O PROGRAMU CANKARJEVE ZALOŽBE ZA LETO 1973

Več silnic opredeljuje načrt knjižnih izdaj, ki ga je pripravila založba za leto 1973. Ne da bi poskušali našeti vse, naj uvidoma navedemo vsaj nekatere, poglavite. Kakor vsak časovno omejen program, določajo tudi enoletni programski načrt založbe za leto 1973 predvsem:

— delo preteklih let in iz njega izvirajoča nujnost kontinuitete, — specifičnost sedanjega družbenega in ekonomskega trenutka in temu ustreznih izborov in poudarkov in v proporcijah med posameznimi knjižnimi vrstami v programu in

— perspektivna, dolgoročnejša programska usmeritev, določena v petletnem načrtu založbe.

V preteklosti je založba v skrbi, da bi založniški program raste iz poznave problemov in potreb tako družbe kot posameznika, ustvarila in uveljavila v slovenskem založništvu dovolj trden založniški profil in med bralci dovolj odmevne, po namenu in vrstah raznovrstne, a po kulturnem poslanstvu dokaj enake zahtevne knjižne zbirke. Pri tem je ob in navkljub objektivnim, zlasti ekonomskim težavam, s katerimi tudi založništvo ni prizaneseno, razširila svoje založniške programe tudi na neosvojena in še ne do kraja osvojena knjižna področja poljudnoznanstvene, družboslovne, tehnične in praktične knjige pa tudi na priročnike in na zbirke trajnih vrednot klasične in sodobne svetovne literature. To delo nadaljuje knjižni program za leto 1973.

Sedanji družbeni trenutek že sam narekuje pri izboru založniškega programa večjo angažiranost za duhovne in idejne vrednote in njihovo valorizacijo med širokimi plastmi bralcev v naši družbi. Odprtost v svet knjižnega ustvarjanja doma in v tujini, ki je predpogoj da se ognemo omejenemu provincializmu in samozaglednosti, pomeni kritično sočudenje z raznolikostjo sodobnega duhovnega sveta in v tem svetu iskanje najkvalitetnejšega, estetsko najbolj dognanega ter idejno najbolj naprednega za odmevnost v našem slovenskem prostoru. Tako je v programski založbe za leto 1973 opredeljena večja pozornost klasičnih delih znanstvenega marksizma, v zbirki Misel in čas pa na delih, ki s svojo tematiko kar najbolj ustrezajo idejnim in družbenim potrebam časa.

Bistvena postavka petletnega založniškega načrta založbe, iz katerega izhaja tudi načrt za leto 1973, je smiselna in programska učinkovitost razvijanja med komercialnim in nekomercialnim založniškim programom, pri čemer sta enako pomembna oboje bistvena elementa sodobnega založništva kot gospodarske dejavnosti: kulturna funkcija založbe in poslovnost podjetja. Tako ohranja petletni načrt založbe, in v njem načrt za leto 1973, v nekomercialnem delu programa zbirke, ki so osnovna naloga založbe, tradicionalni zbirki Bios in Mozaik ter v komercialnem delu programa zbirke dolgoročnih založniških akcij. Zato ostaja program za leto 1973 po obsegu v mejah, predvidenih v petletnem načrtu, kar pomeni, da se številni naslovi izdaj ne večja, da pa je večja pozornost posvečena izboru in kvaliteti posameznih izdajnih del.

Novost, ki pa je tudi predvidena v petletnem načrtu založbe, je v tem programu nova dolgoročnejša zbirka Nobelovcev. Naloga te zbirke naj bi bila dvojna: izdati nekaj najpomembnejših del, ki nujno sodijo v vsako knjižnico in ki jih je pri ugledu Nobelove nagrade brez dvoma možno s pridom izbrati, in drugo, poiskati pri nekaterih, pri nas manj znanih nagradnih spominu in oblikovno živo, odmevna dela ter z njimi dopolniti že znani knjižni trg na Slovenskem. Obe nalogi združujeta tako komercialno kot kulturno funkcijo založbe, čeprav je pri tej zbirki nedvomno v ospredju potreba po celoviti načrti seznanitv bralcev z najboljšimi dosežki evropske in svetovne literature vseh vrst od 1901. leta, ko je bila prvič podeljena Nobelova nagrada za književnost, do danes. Vsakoletna zbirna Nobelovcev naj bi stela od šest do deset knjig, v programu za leto 1973 je predvideno osem knjig.

Poleg teh splošnih kriterijev izbora programa za leto 1973 velja omeniti se misel o vrednostnih kriterijih, ki so odločali o izboru predlaganih del. Četudi so ti vrednostni kriteriji bili dovolj široki, so bili hkrati enako zahtevni tako v pogledu idejnosti kot v presoji estetske in literarne vrednosti tekstov. Pri tem ne opredeljujemo pojma kvalitete zgolj v njegovem formalnem pomenu besede, marveč pojmuje pod tem duhovno vrednost, zlahtnost in izvirnost izpovedne misli in njeno estetsko dognanost. Leto opredeljujejo različne estetske smeri od tradicionalizma do avantgardne eksperimentalnosti, o izboru pa kajpak ne more odločati tak ali drugač na stila usmeritev in seveda ne nikakršni generacijski pristop, marveč, kot je rečeno, pomembnost izpovedi in kvaliteta dela. Predvsem smo skušali upoštevati ta vrednostna merila pri izboru del za zbirko Domača književnost.

Cepav so dela v posameznih zbirkah posebej oblikovana, naj uvidoma vseeno opozorijo na nekatere novosti v posameznih delih in v tradicionalnih zbirkah CZ. Poleg nove zbirke Nobelovcev, prinaša vsebinsko

novost zbirka Misel in čas s poudarkom na dveh delih domačih avtorjev, v zbirki Marksizem poleg šestih knjig Lenina opozarjamo predvsem na zaključeno dejanje izdaje poglavitega dela marksistične znanosti — tretjega zvezka Marxovega Kapitala, v zbirki

šestdesetletnici, v zbirki »Sto romanov« pa je tokrat večji poudarek na nacionalni različnosti in komunikativni sorodnosti avtorjev, katerih dela zastopana v programu za leto 1973, objublajo, da bodo pobrala naklonenost širokega bralstva. Nič manj

ODGOVORNI UREDNIK TONE PAVČEK

Drugo družboslovje na prav tako zaključeno zgodovino NOB v Sloveniji z zadnjimi tremi knjigami dr. Metoda Mikuza in na četrto knjigo govorov in člankov Borisa Kidriča, ki izide za 20-letnico smrti tega velikega slovenskega revolucionarja, v zbirki Domača književnost na prvo knjigo Izbrana dela Mateja Bora ob pisateljevi

to upanje ne drži za zbirki Bios in Mozaik.

Celoten program knjižnih izdaj založbe za leto 1973 je, na kratko v povzetku teh uvodnih misli rečeno, vodila želja izostriti pogled v svet, ki je v nas in zunaj nas, nuditi čim širšemu krogu bralcev dobro, potrebno in koristno knjigo.

Friedrich: STRUKTURA MODERNE LIRIKE

Hugo Friedrich (roj. 1904) je študiral romanistiko in se poleg nje ukvarjal tudi z zgodovino, umetnostno zgodovino in filozofijo. Promoviral je z delom s področja primerjalne književnosti, v katerem je raziskal sprejem abbeja Prévosta v Nemčiji. Z nadaljnjim študijem, pa tudi z večkratnim bivanjem v romanih deželah se je pripravil na poklic univerzitetnega učitelja. Leta 1937 je prevzel stoličico za romansko filologijo na univerzi v Freiburgu. Njegova znanstvena dela obravnavajo različne probleme z območja romanistike. Nekaj naslovov: Antromantično mišljenje v moderni Franciji (1935); Descartes in francoski duh (1937); Trije klasični francoskega romana: Stendhal, Balzac, Flaubert (1939); Pravna metafizika v Božanski komediji (1941); Montaigne (1949); Tuji Calderon (1955); Obdobje italijanske lirike (1964); O umetnosti prevajanja (1965). Največji uspeh pa je dosegel s Strukturo moderne lirike, ki je od prve objave leta 1956 skoraj nenehno izhajala v vedno novih nakladah in v številnih prevodih. Tako ni postala le eno temeljnih del za romaniste, temveč ne more mimo nje več nihče, kdor se hoče ukvarjati z moderno poezijo.

Večkrat ponatisnjena in v več jezikih prevedena knjiga Freiburgskega profesorja romanistike Friedricha je obširna analitična študija o razvoju, razmahu in razvejanosti moderne poezije od srede 19. stoletja (od Baudelaire) do danes. Predmet pisateljeve obravnave so samo tisti liriki, katerih delo pomeni dejanski premik v tej umetniški sferi. Tako se avtor glede na vznik novih, predvsem jezikovno stilnih, pa tudi idejno filozofskih komponent spušta v primerjalne interpretacije največjih liričnih stvaritev zadnjega stoletja. Pri tem se opira in sklicuje na razlage in poglede posameznih pesnikov, ne da bi s preobiranimi citati hromil gibkost in jasnost svoje lastne misli in presoje. Samega sebe nima za avantgardista — ljubi in bližji mu je Goethe kot Eliot — vendar skuša z zavzetostjo znanstvenika spoznati, razčleniti in razložiti vse simptome trpke modernosti, ki se začena pri Baudelaireu. Avtorjeve razlage primerno ilustrirajo izbrane pesmi dvajsetega stoletja v dodatku. Knjiga je opremljena tudi s kronološkim pregledom sodobne lirike in z obširno bibliografijo in zaradi tega še toliko

bolj omogoča poglobljeno študijsko delo.

Delo je prevedel Darko Dolinar, izšlo pa je v zbirki »Bela krizantema«, ki jo je nadvse skrbno in z resnično zavzetostjo urejeval pokojni pesnik Cene Vipotnik. To knjigo je dal na program še on, žal ni mogel dočakati njene izdaje. — Knjigo je opremil inž. arh. Jože Brumen.

Ob knjigi, ki razpenja pred nami zahrbtno mavrico sreče

DROGE MED NAMI

Narkomanija pomeni pretirano redno uživanje narkotičnih drog, zaradi česar časoma nastopi stanje telesne in duševne zasvojenosti, kar pomeni, da bolnik — narkoman brez drog po sebi ne zna in ne more več živeti.

Droge pa niso samo t.i. mamila, temveč tudi najrazličnejša zdravila in toksične snovi. Občasno ali trajna uporaba ene izmed teh snovi brez ustrezne medicinske indikacije ali v pretirani količini slaj po prej nujno privede do nekontrolirane in zelo škodljive zlorabe. Za vse droge pa je značilno, da delujejo na centralni živčni sistem in da v času delovanja povzročajo ugodno počutje, čeprav sprva neopazno, potem pa vedno hitreje spodbujajo zdrave korenine osebnosti. Narkoman propada moralno, materialno, socialno in zdravstveno, dokler ni za zakon, družino, delo, delovni kolektiv in družbo povsem izgubljen. Narkomanije se bolnik sam sploh ne more odvaditi, delno zaradi močno oslabiljene volje, delno zaradi zelo močnega in mučnega abstinenčnega sindroma, ki nastopi ob vsaki neadekvatni prekinitvi jemanja drog. Po daljšem uživanju droge le namreč bolniku potrebna tako velika količina drog, da bi takšna količina pomenila za zdravega človeka večkratno smrtno dozo. Nezavestja sja po drogi tira narkomana v kriminal, saj stori vse, da bi s tokokval drog, četudi za ceno grobe kršitve veljavnih družbenih norm. Po tega zavaja narkomanijski vdan bolnik tudi druge — zdrave. Stahe in pravilno učevovala, da narkomano v osebnost izžubi svoje jedro in postane votla, nepristna, pasivna in praz-

Naj vam predstavimo

IX. letnik naše zbirke

„STO ROMANOV“

Vodilno nit enotne uglašenosti letošnjega izbora zbirke »Sto romanov« je narekoval preudarek o kakovosti in sočasni vablivosti izbranih del za čim širši krog bralcev. Zato prinaša deveti letnik zbirke nekatera temeljna dela evropskega romana (Scott, Cervantes, France), hkrati pa dopolnjuje dosedanj izbor z deli, ki so s svojimi novimi prvinami in s svojo novo tematiko pomembno obogatila to najbolj priljubljeno literarno vrsto (Leonov, Böll, Anderson, Belli).

Kljub takvemu na videz raznorodnemu sožitju častitljive klasike in senzi-bilne privlačnosti novejših avtorjev pa vsa izbrana dela s svojimi idejno vsebinskimi izpovedmi govore o problemih življenja, s katerimi tudi današnjemu človeku ni prizaneseno, in tako ustvarjajo živo vez rodov in časa, hoten in iskanj človeka skozi menjava let. Scottov Waverley, Belijev Peterburg in Andersonov Temni smeh prihajajo prvič med slovenske bralce, stari znameniti Don Kihot v povsem novem, lepem prevodu.

Sicer pa dovolite, da vam program novega letnika naše popularne zbirke »Sto romanov«, ki jo urejuje akademik prof. dr. Anton Ocvirk, obširneje predstavimo. Priprani smo, da nam bodo še vnaprej ostali zvesti vsi dosedanj naročniki in da se bodo tem pridružili še novi. Ko bo zbirka sklenjena, bo dragocenost vsake knjižnice.

Walter Scott: WAVERLEY

Roman »Waverley« reprezentira najbolj bistvene značilnosti pripovedništva očeta modernega zgodovinskega romana, škotskega pesnika in romanopisca Walterja Scotta (1771–1832), njegove razsvetljenke in romantične elemente kot kajpak njegovo mojstrstvo v pripovedovanju zgodbe, njenem zapletanju in risanju dramatičnih situacij ter živih junakov. Glavni junak Waverley je predstavljen kot romantično občutljiv sanjač, ki nosi v sebi neutešljivo željo po veliki in eksotični prigodi v srečanju s preteklostjo, a kljub vsemu ostane trdno zakoreninjen v merilih pomeščanjenega sveta svoje dobe. S takšnim junakom se lahko sodobni bralec poistoveti in skozen tudi sam doživi imaginarno eksotičnost preteklosti.

Roman je prevedla Mira Mihelič, spremno študijo o pisatelju in o rojstvu zgodovinskega romana pa je pri-speval dr. Janko Kos.

Sherwood Anderson: TEMNI SMEH

Severnoameriški pisatelj in pesnik Sherwood Anderson (1876–1941) slika v večini svojih prozih del s strogo realistično verjetnostjo v preprostem, a dognanem stilu mehanizirano življenje malih mest Amerike, začetke in posledice industrijskega razvoja v ZDA. Roman »Temni smeh« je roman o ameriških črnih. Anderson v njem so-očita vitalnost črncev in duhovno sterilnost belcev. Delo je prevedla in napisala uvodno študijo Majda Stanovnik.

Heinrich Böll

BILJARD OB POL DESETIH

»Nemčijo so očistili razvalin, se pravi, razvaline so postale nevidne; pregrnila jih je nova, bahava arhitektura, in da se bliagije drži zadah razkranjanja, preprosti Nemec noče vedeti, pa ga literatura razvalin spominja na to. Tako je označil svoje pisateljs-tvo in svoj angažirani odnos do sveta in družbe Nobelov nagradjenec Heinrich Böll. Ta programska izjava prica, čemu domača vasa Böllova dela obravnava vojno in povojna doživljava s tako kritičnostjo do sodobnega hlastanja po materialnih dobrinah in s tako skrbjo za usodo tistih, ki ostajajo spodaj, ne tistih, ki imajo oblast. Te poteze, značilne za celotni dosedanj pisateljski opus Heinricha Bölla, so očine tudi v romanu »Biljard ob pol desetih«, kritični podobi povojne nemške družbe in njenega hlastanja po bogatenju in uspešnosti.

Roman je prevedla Dora Vodenik, o Böllovem delu pa je napisal spremno študijo Drago Grah.

Anatole France: BOGOVI SO ŽEJNI

Zaradi posrečenega obujanja preteklosti, ki jo združuje z novimi življenjskimi problemi in spoznanji, zav-

zema delo Anatola Francea (Jacques Anatole Francois Thibault 1844–1924) svojevrstno mesto v francoski književnosti. Ostrina misli, znanja, bistra in pronicljiva duhovitost, humor in ironija, tanek posluh za estetske vrednote in vse to napajajoča globoka humanistična miselnost, so prvine Franceove ustvarjalne osebnosti, zaradi katerih je bilo v desetletjih na prelomu stoletja njegovo delo največ prevajano v tuje jezike, med njimi pred in po zadnji vojni tudi mnogo v slovenščino. Roman »Bogovi so žejni« je posvečen temi fanoske revolucije in je napisan

so slika ogorčenih borb na vasi po Oktobru, roman o uporu kmetov zoper sovjetsko oblast, obenem pa, širše vzeto, kritika totalitarnega, mehaniziranega reda v imenu širine življenja in človeške narave.

Roman je ponovno prevedel Janko Moder, spremno študijo o delu in pisatelju pa je napisala Vera Brnčić.

Miguel Cervantes: DON KIHOT

Veleumni plemič Don Kihot iz Manče, kot se glasi neskrasani naslov enega najslavnejših romanov evropske in svetovne književnosti, je ne le najboljši viteški in hkrati prvi realistični evropski roman, ne zgolj zrcalo tedanje Španije zlatega veka, čas zlata in cap, temveč prav tako očarljiva umetnina, ki posega v same korenine in globino življenja: v razpetost med sanje in resničnost, v protislovje fantazije in razočaranja, ki jih na žalostno vseh filozofskih doživljata vitez žalostne podobe Don Kihota in njegov zvesti opreda Pančo, nerazdružna dvojca, kot sta nerazdružna dvojnost in protislovje v družbi in v človeku.

»Don Kihota« je na novo prevedel Niko Košir, spremno študijo pa je napisal dr. Dušan Pirjevec.

Andrej Belli: PETERBURG

Peterburg je drugi roman Belega. Pripovedno jedro romana je postavljeno v nemirni čas prve, neuspele ruske revolucije 1905. Junak romana Nikolaj Apolonovič, sin visokega carskega uradnika, nehoti obljubi svojim prijateljem

UREDNIK ZBIRKE »STO ROMANOV« UNIV. PROF. DR. ANTON OCVIRK

v značilnem Franceovem združevanju preteklosti s sedanjostjo.

Delo je prevedel Božo Vodušek, spremno študijo pa je napisal Bogomir Stopar.

Leonid Leonov: JAZBEČI

Roman »Jazbeci« je napisal Leonid Leonov v obdobju največjega razcveta ruske sovjetske književnosti, v slavnih dvajsetih letih, ko sta doživela prepod ruski roman in realizem. Leonov obravnava v njem s prodorno psihološko analizo svojo priljubljeno temo: konflikte starega in novega v človeku v mladi socialistični družbi. »Jazbeci«

revolucionarjem in anarhistom, da bo z bombo ubil svojega očeta. Ob tem zunanem dogajanju pa je avtorjeva ustvarjalnost naravnana predvsem na slikanje notranjega podzavestnega doživljanja junaka, na bliskavico po zapletenih labirintih njegovega čustvovanja. Poleg teh dveh prvin sta v Peterburgu še dve, ne manj pomembni: Belijeve filozofske preokupacije in njegova zaverovanost v magično moč besede. Tako je Peterburg vsekoli zanimiva, vedimenzionalna ruska inačica modernega evropskega romana.

Delo je prevedel Drago Bajt, študijo o Belijevem delu pa je napisal Aleksander Skaza.

Vedeti moramo, da je zdravljenje narkomanov zahteven in drag posel; uspešno je lahko samo v specialnem zavodu zaprtega tipa ali pa v zaprtem psihiatričnem oddelku ustrezne stacionarne zdravstvene ustanove. Res je, da toksikomanije, razen alkoholne, pri nas niso zavzele niti približno tolikšnega obsega kot v nekaterih visoko razvitih kapitalističnih deželah zahodne Evrope, v Sredozemlju, v jugovzhodni Aziji in v Južni Ameriki. To da odkar so v zadnjih letih droge Evropo kar preplavile, opažamo tudi v naši družbi naraščanje števila posameznih vrst narkomanov, zlasti se v nekaterih največjih jugoslovanskih mestih. Zrtev nove »mode« je zlasti mladina, pri čemer je ogrožena predvsem visokošolska in tudi srednješolska, delno pa celo mladina, ki sedi še v osnovnošolskih klopetih. To pa tenja odločno kurativno in preventivno ukrepanje.

Ena izmed uspešnih preventivnih dejavnosti je vsekakor temeljito strokovno seznanjanje najširše javnosti z vsemi razpoložljivimi sredstvi množičnega obveščanja o pravi naravi drog ter o pogubnih posledicah njihove zlorabe, saj velja prav tu, bolj kot kjer koli drugje, zlato načelo, da je boljše (in mnogo ceneje!) preprečevati kot zdraviti.

Brez dvoma je prav ta nagib spodbudil Cankarjevo založbo, da se je odločila za prevod in natis švicarske strokovne, vendarle pa tudi zelo poljudno pisane knjižice z naslovom DROGE MED NAMI. Prevod je založba zaupala dr. Marinki Jakopič-Ger-

baj, ki je za slovensko izdajo napisala tudi ustrezno spremno besedo.

Knjižica DROGE MED NAMI je sad skupnega dela petih zdravnikov, dveh psihologov in sociologa — strokovnjakov v Baslu, kjer je eno izmed najmočnejših evropskih središč za preučevanje narkomanije. V zgostnem povzetku nas to delo seznani z vsem, kar naj bi zlasti mladina vedela o posameznih vrstah drog (opioidi, kanabis, halucinogeni, amfetamini in uspavalnici), nadalje o vzrokih, ki pripeljejo do zlorabe drog in do zasvojenosti z njimi, o škodljivem delovanju drog, o pravi osebnosti uživalcev drog, o pravi in razlogih za legalizacijo drog in proti njej, o posvetovalnicah, dnevnem in nepredelnem centru ter o kliničnem zdravljenju narkomanov. Citirane izpovedi nekdanih zasvojenec dajejo temu strokovno informativnemu delu še dodatno noto grozljive prepričljivosti in najboljšo dokumentacijo.

Ker se tokovi sodobnega življenja iz razvitejših dežel bližajo že tudi našim durim in ker narkomanija z zlovesnimi lovskami sega in grabi tudi že po tukajšnji mladini, je knjižica DROGE MED NAMI mogoče aktualno delo, ki lahko stori mnogo dobrega, saj lahko odvrne marsikaterega mladega Sloveka od lahkomisljenega, pogubnega in povsem nepotrebnega podajanja v zahrbtno nevarnost. Svoje poslanstvo pa bo knjižica zares dobro opravila le, če bo našla pot v šole, klube in ljudske knjižnice, to je povsod tja, kjer se mladina izobražuje, vzgaja in rekreira!

V. T. A.

